

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálně pedagogických studií

Bc. LUCIE MAJEROVÁ

II. ročník – kombinované studium

Obor: Speciální pedagogika navazující–andragogická

KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM
POSTIŽENÍM PŘES SOCIÁLNÍ SÍTĚ

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Eva Suralová, PhD.

OLOMOUC 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedení pramenů a literatury.

V Olomouci, dne 13. 3. 2014

.....

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Evě Suralové, PhD. za odborné vedení práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci a za čas, který mně a mé práci věnovala při konzultacích. Dále děkuji všem, kteří mi pomohli při vypracování praktické části tím, že věnovali čas mému dotazníku a panu Mgr. BcA. Pavlu Kučerovi a zaměstnancům Tiché kavárny v Praze 8 za ochotu při distribuci dotazníků.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Sluchové postižení	8
1.1 Definice sluchového postižení.....	8
1.2 Druhy a stupně sluchového postižení	10
1.3 Důsledky sluchového postižení pro život jedince	11
2 Komunikace osob se sluchovým postižením	13
2.1 Co je komunikace	13
2.2 Systémy komunikace osob se sluchovým postižením.....	14
2.3 Výběr vhodného komunikačního systému a jeho dopad na život jedince (úvaha autora)	20
3 Český jazyk v komunikaci osob se sluchovým postižením	21
3.1 Mluvená forma Českého jazyka s důrazem na obsah komunikace.....	21
3.1.1 Proces přenosu informace při komunikaci.....	21
3.1.2 Specifika verbální komunikace u osob se sluchovým postižením	22
3.2 Psaní a četní osob se sluchovým postižením	24
4 Osoby se sluchovým postižením, internet a sociální sítě.....	28
4.1 Internet jako důležité informační médium v životě neslyšících.....	28
4.2 Stručná definice sociálních sítí.....	29
4.3 Elektronická komunikace jako důležitý dorozumívací prostředek moderní populace	30
4.3.1 Role sociálních sítí v komunikaci neslyšících v jejich kulturním prostředí	31

4.3.2 Sociální sítě jako prostředek v boření bariér v komunikaci mezi neslyšícími a intaktní populací.....	31
PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 Komunikace osob se sluchovým postižením přes sociální sítě	32
5.1 Cíle výzkumu	32
5.2 Stanovení výzkumných problémů	33
5.3 Definování výzkumných předpokladů.....	34
5.4 Použité metody průzkumu a jeho průběh.....	34
5.5 Vyhodnocení výzkumu a interpretace získaných dat	35
5.5.1 Grafické znázornění výsledků výzkumu	36
5.6 Analýza získaných dat	56
5.7 Diskuze	56
ZÁVĚR	58
Použitá literatura a prameny	59
Seznam příloh	61

ÚVOD

V současné době se stal internet nejlivnější médiem. Rozvoj sociálních sítí je v rozkvětu a stále více lidí má na těchto sítích svůj profil. Internetová komunikace začíná postupně získávat navrch a významně zasáhla i do života osob se sluchovým postižením. Tato práce se zabývá závislostí komunikačních kompetencí osob se sluchovým postižením v psané a čtené češtině na obsahu a oblibě komunikace přes sociální sítě.

Komunikace prostřednictvím sociálních sítí je z hlediska porozumění kontextu velice ošemetná i ve vztahu k intaktní populaci. Existuje spousta zkratk či slangových výrazů uživatelů počítačů, existují emotikony, které se snaží dát elektronickému sdělení citové zabarvení, stejně tak se užívá dosti přejatých slov z cizích jazyků. Vliv na elektronickou komunikaci prostřednictvím psané češtiny má také věk jednotlivých uživatelů a jazyk, který je jejich věkové skupině nejbližší. Elektronická čeština (ať již při psaní textových zpráv na mobilních telefonech, nebo při komunikaci přes různá internetová fóra nebo právě sociální sítě) je známa také tím, že nepoužívá interpunkčních znamének a to co se týče gramatiky i co se týče stylistiky. Všechny tyto aspekty elektronické komunikace ji činí méně srozumitelnou i osobám, jejichž přirozeným jazykem je čeština.

Osoby se sluchovým postižením si volí svůj přirozený jazyk vzhledem ke stupni a typu postižení, vzhledem k sociální situaci, rodinným vztahům, aspektů je spousta. Přirozeným jazykem pro jedince se sluchovým postižením může být mluvená čeština, nebo její vizualizovaná podoba, znakovaná čeština. Může jím být i vizuálně motorický jazykový systém, v našem případě Český znakový jazyk. Od zvoleného komunikačního systému se může odvíjet kompetence v psané češtině.

Český jazyk je neuvěřitelně bohatý na výrazivo, má složitou flexi, hojně užívá básnických obrazů, především metafory a metonymie, které pro osoby se sluchovým postižením nejsou dostatečně srozumitelné. Pokud hovoříme, dodáváme intonací hlasu důraz svému sdělení, dáváme mu zabarvení. Pokud komunikujeme s druhým člověkem verbálně, známe jeho jazykové prostředky, humor, např. náchylnost k ironizaci některých sdělení. Toto nám usnadňuje i

psanou formu komunikace, dokážeme vyvodit, jak své sdělení druhý účastník komunikace myslí. Toto osoby se sluchovým postižením při psané komunikaci vyvodit nedokážou.

Vzhledem ke stupni svého postižení dosahují různé úrovně své mluvené i psané češtiny a porozumění psané češtině. Osoby se sluchovým postižením všeobecně neradi čtou, kvůli problémům s porozuměním psanému textu, který je většinou bohatý na dlouhé věty, obsahuje metaforické výrazy, citové zabarvení. To vše znesnadňuje porozumění textu. Různé úrovně čtenářských schopností a písemného projevu mají nesporný vliv na schopnost porozumění při elektronickém rozhovoru. Mohou rozhodovat i o tom, zda rozhovor takovouto formou proběhne či nikoliv a co bude jeho náplní. Zda zastoupí plnohodnotnou obsahově bohatou komunikaci, či bude jen zdrojem prostých sdělení, například domlouvání osobních setkání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

Sluchové postižení je velice širokým termínem, který může zastřešovat různé poruchy sluchového ústrojí. Tyto poruchy mají velký vliv na život jedince, jeho společenské uplatnění, taktéž mají výrazný psychologický dopad na lidskou osobnost. V této kapitole si stručně nastíníme problematiku sluchového postižení pro snazší orientaci v dalším textu.

1.1 Definice sluchového postižení

Pokud hovoříme o sluchovém postižení, již v minulosti byla terminologie velice složitá, dochází k záměnám jednotlivých termínů. Tyto nejasnosti v terminologii mohou mít nedozírný vliv na osobnost jedince.

V podstatě, pokud hovoříme o sluchovém postižení, můžeme vymezit jeho tři roviny: neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí.

- 1) Neslyšící: Podle Světové zdravotnické organizace (World Health Organisation, WHO) je neslyšícím¹ ten, který ani s nejvyšším možným zesílením zvuku tento zvuk neslyší. Ovšem nutno podotknout, že pojem „neslyšící“ bývá notně zneužíván a bývají jím generalizovaně označovány všechny osoby se sluchovým postižením, aniž by stupeň jejich postižení odpovídal zmíněné definici (Hrubý, 1997).
- 2) Nedoslýchaví: Pokud hovoříme o nedoslýchavosti, můžeme říci, že se jedná se o poruchu sluchu vzniklou na různém etiologickém podkladě, která je pouze částečná a dá se vhodně kompenzovat pomocí technických kompenzačních pomůcek– sluchadel (Potměšil in Michalík, 2011).

¹ V literatuře se často setkáváme s termínem „Neslyšící“ s velkým „N“ na počátku slova. Tento termín označuje komunitu Neslyšících, která se začala formovat ve druhé polovině 20. století ve spojených státech a postupem času se tento trend rozšířil i do dalších částí světa. Tito Neslyšící se necítí být osobami se smyslovým postižením, nýbrž tvoří kulturní menšinu, která má svou vlastní kulturu, vlastní jazyk (Národní znakový jazyk), vlastní zvyky a dogmata. Termín bude zmíněn ještě níže, jak ho definuje Hrubý (Hrubý, 1997).

- 3) Ohluchlí: Ohluchlost je porucha sluchu, která vznikla v průběhu života jedince a kdy došlo ke sluchové ztrátě.

Co se týče dalšího dopadu této ztráty sluchu na osobnost jedince, musíme si nastínit další dva související pojmy a tj. prelingvální ztráta sluchu a postlingvální ztráta sluchu, kdy se jedná o období, kdy ke ztrátě sluchu došlo. Toto období klasifikujeme z hlediska fáze jazykového vývoje (Potměšil, 2003).

- a) Prelingvální ztráta sluchu: Jedná se o ztrátu sluchu, ke které došlo ještě před dovršením jazykového vývoje dítěte, lingvisté zpravidla hovoří o věkové hranici 6 až 7 let, což je období, které koresponduje s ukončením předškolní docházky dítěte. V tomto období ještě nejsou jazykové kompetence vyvinuty do té míry, aby mohly býti dostatečně zachovány (Hrubý, 1997).
- b) Postlingvální ztráta sluchu: Ke sluchové ztrátě došlo již po ukončení vývoje řeči, porucha sluchu zasáhla jedince v období, kdy je schopen plně verbálně komunikovat mateřským jazykem. V tomto případě nutně nedochází ke skutečnosti, že by se řeč postupně vytratila, nicméně dochází k postupné ztrátě formální úrovně řeči. Jedinec si adekvátně svému věku a mentálnímu rozvoji nemůže dostatečně obohacovat lexikální zásobu. Můžeme tedy konstatovat, že jazyk jedince si zachovává úroveň před ohluchnutím a dle osobnostního vybavení jedince je buďto dále obohacován, nebo stagnuje (Potměšil in Michalík, 2011).

Hrubý zmiňuje ještě další podstatnou definici sluchového postižení a to sice kulturní. „Úplná hluchota, ke které dojde před vytvořením řeči, je jediné zdravotní postižení a patrně jediná vnější podmínka vůbec, která vede k tomu, že se člověk stává členem jazykové a kulturní menšiny.“ (Hrubý, 1997, s. 38). Některé osoby se sluchovým postižením se cítí být součástí takovéto kulturní

menšiny a označují se jako „Neslyšící“ s velkým „N“. Tito Neslyšící mají vlastní kulturu, jazyk, společenský skupinový úzus. Člen tohoto společenství nejsou pouze neslyšící, ale i nedoslýchaví a ohluchlí, jedná s především o to, zda se tito jedinci cítí být součástí této kulturní menšiny, či nikoliv (Hrubý, 1997).

1.2 Druhy a stupně sluchového postižení

V této podkapitole si nastíníme stručný přehled klasifikace sluchových vad. O vzniku sluchové ztráty z hlediska její doby² jsme již hovořili, nyní se budeme věnovat klasifikaci sluchových vad z hlediska místa vzniku a jejího stupně. Můžeme diferenciovat dvě skupiny sluchových vad dle místa vzniku postižení.

1) Periferní: Periferní ztrátu sluchu můžeme nadále dělit na převodní, percepční či smíšenou.

Hovoříme-li o **převodní** poruše sluchu, jedná se o lokální postižení v rámci zvukovodu či středního ucha, sluchové buňky nejsou v tomto případě narušeny (Horáková, 2012). Tyto vady nevedou k úplné hluchotě, lze je celkem úspěšně kompenzovat elektronickými sluchadly, jedná se tedy vždy pouze o nedoslýchavost u jedince s touto poruchou sluchu (Hrubý, 1998).

Při **percepční** poruše sluchu je sluchové postižení patrné v rámci vnitřního ucha, sluchových buněk nebo sluchového nervu. (Horáková, 2012). Tyto vady jsou z hlediska nějaké vnější medicínské a kompenzační intervence mnohem závažnějšího charakteru, na rozdíl od vad převodních, tyto vady mohou vést až k úplné hluchotě (Hrubý, 1998).

Smíšené poruchy sluchu jsou kombinací vad převodních a percepčních a jejich různým podílem.

² Dalším možným členěním je členění vad sluchu dle etiologie a doby vzniku, zde se dobou vzniku rozumí, zda vada vznikla vzhledem k porodu dítěte prenatálně, perinatálně či raně postnatálně a příčiny mohou být z medicínského hlediska různé (dědičné, způsobené exogenními či endogenními faktory, ať už virovým onemocněním matky či plodu, úrazem atp.).

- 2) Centrální:** Centrálním postižením sluchu se rozumí porucha v oblasti mozkových korových center, která zpracovávají zvukový signál v oblasti centrální nervové soustavy (Horáková, 2012).

Další členění vad sluchu se orientuje podle míry sluchové ztráty, která se udává v decibelech. Podle World Health Organisation³ 11. revize z roku 2001 jsou jednotlivé stupně sluchového postižení dle míry sluchové ztráty definovány takto:

0–25 dB: normální sluch

26–40 dB: lehká nedoslýchavost

41–60 dB: středně těžká nedoslýchavost

61–80 dB: těžká nedoslýchavost

81 dB a více: velmi závažné postižení sluchu (Potměšil in Michalík, 2011).

Taktéž je možné členit nedoslýchavost (částečnou ztrátu sluchu) dle stupně. Podle Sováka lze nedoslýchavost členit na stupně čtyři:

- a) Lehká nedoslýchavost: bez přínosu výraznějších obtíží.
- b) Střední nedoslýchavost: umožňuje poslouchat jedinci mluvenou řeč v okamžiku, kdy je mluvčí vzdálen do vzdálenosti tří metrů.
- c) Těžká nedoslýchavost: tento stupeň nedoslýchavosti umožňuje člověku slyšet mluvčího, který je do vzdálenosti jednoho metru od přijímatele informace.
- d) Velmi těžká nedoslýchavost: v tomto případě jedinec vnímá mluvenou řeč vysílanou pouze v těsné blízkosti ucha (Potměšil, 2003).

1.3 Důsledky sluchového postižení pro život jedince

Sluchové postižení může mít různý dopad na život jedince. Již v raném věku je důležité včas určit typ a rozsah sluchové ztráty, eventuelně zavčas začít

³ V odborné literatuře staršího data se setkáváme s revizí z roku 1980, která již v současné době není aktuální.

využívat adekvátních kompenzačních pomůcek. Výrazným determinanem je sluchové postižení též v oblasti společenského života lidí se sluchovým postižením.

Později, v praktické části práce, bude patrné, že subjektivní pohled na vlastní sluchové postižení jedince má výrazný vliv především na společenský život jedince, je určující pro uvědomění si vlastní identity a sounáležitosti k určité skupině lidí, což je pro zdravý psychický vývoj jedince velice podstatné.

2 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

2.1 Co je komunikace

Původní vyznění termínu „komunikace“ bylo velice obšírné. V současné době se můžeme setkat se spoustou definic tohoto slova. Jedna z definic říká, že komunikace je proudění informace od zdroje k příjemci a jeho cílem je přenos této informace či vytváření znalostí (Vybíral, 2000). Další možná interpretace termínu zní: „*Komunikace je proces dorozumívání, společenský styk s cílem výměny myšlenkových obsahů mezi účastníky komunikace*“ (Čechová, 2011, s. 378).

Pod pojmem komunikace si rovněž můžeme představit celou řadu různých jevů, jako je produkce řeči, její recepce, do procesu vstupují společenské aspekty, mentální předpoklady účastníků tohoto procesu, obsah sdělení a ustálené jazykové normy (Nebeská, 1992). Základní činitele komunikace jsou její účastníci (komunikanti) mezi nimiž dochází k výměně informací a ti vstupují do procesu komunikace s určitým záměrem a očekáváním. Dalším činitelem je způsob, jakým účastníci naváží kontakt, kde dále hraje roli téma, komunikační kód (jazyk) a kanál komunikace (jak tato probíhá, v jakém prostředí a jakou formou)(Čechová, 2011).

Aby se komunikace mohla uskutečnit, je především nutné, aby oba dva účastníci komunikace (pokud se jedná o dialog) ovládali stejný kód (jazyk) (Černý, 1998). Iva Nebeská se zabývá myšlenkou, co obnáší skutečnost ovládat nějaký přirozený jazyk. Vychází z předpokladu, že v myšlenkových mapách jedince je uložena určitá slovní zásoba jazyka, lingvistické znalosti o spojování a kombinování této slovní zásoby, gramatické znalosti a znalosti fonetiky a fonologie (jak se v tom kterém jazyce vyslovují určité hlásky, znalost významu intonace slovních spojení). Zároveň však dodává, že toto samo o sobě nestačí, je nutné, aby účastníci komunikace užívali i stejné prostředky komunikace. Aby se jedinci spolu dokázali domluvit, musí sdílet i věcné znalosti a všeobecné povědomí o okolním světě, v podstatě se jedná o nabyté zkušenosti. Musí znát rovněž společný způsob, jak užívat komunikační prostředky (Nebeská, 1992).

Základní funkcí komunikace je tedy funkce dorozumivací, neboli sdělovací. Pokud chce mluvčí něco sdělit, je nutné, aby si ujasnil obsah svého sdělení, který následně musí převést do příslušného jazykového kódu a takto vyslat sdělení směrem ke druhému účastníkovi komunikace, který ji musí v podstatě dekodovat a tím informaci přijmout a pochopit. Komunikace má ovšem i další funkce jako je funkce konativní (neboli apelová, která má přimět příjemce, aby něco vykonal), referenční (má určitý kontext a odkazuje na nějaké časové či místní údaje), fatická (interpersonální, mluvčí si vzájemně dávají najevo vzájemnou pozornost a zájem), expresivní (v podstatě emoční, kdy si mluvčí navzájem dávají najevo vlastní duševní rozpoložení), poetickou (kdy je kladen důraz na formu sdělení informace) a metajazykovou (další prostředky, které dotvářejí komunikaci, síla hlasu, intonace k použití ironie, otázky, rozkazu) (Černý, 1998).

2.2 Systémy komunikace osob se sluchovým postižením

Krahulcová správně uvádí, že „komunikace je alfou i omegou výchovy a vzdělávání sluchově postižených dětí. Sociální a didaktická komunikace znamená přísun informací a tyto informace pak poskytují materiál pro rozvoj poznávacích procesů v nejvyšších etážích myšlení a řeči a přeneseně pro rozvoj vzdělanosti“ (Krahulcová, 2003, s. 69).

Sluchové postižení má samozřejmě primárně vliv na rozvoj mluvené řeči a na příjem zvukových informací, proto je nesmírně důležité zvolit správný, či vyhovující komunikační systém tak, aby došlo k uspokojení komunikačních a tím i sociálních potřeb jedince, jelikož komunikace je základním socializačním faktorem. Nyní si nastíníme možnosti užívání komunikačních systémů osob se sluchovým postižením (Krahulcová, 2003).

Zabrousíme do vzdělávací soustavy osob se sluchovým postižením, abychom lépe pochopili problematiku a seznámili se s metodami komunikace těchto osob. Hrubý uvádí, že polemiky o vhodných vzdělávacích metodách mají smysl v případě hovoříme-li o vzdělávání dětí neslyšících, nebo nedoslýchavých dětí,

které mají tak malé zbytky sluchu, u kterých ani s využitím sluchadla nedochází přirozeně ke spontánnímu rozvoji mluvené řeči (Hrubý, 1997). V souvislosti se vzděláváním osob se sluchovým postižením se hovoří o třech vzdělávacích metodách. Jsou jimi metoda orální, systém totální komunikace a bilingvální vzdělávání.

Metoda orální⁴ klade u člověka důraz na rozvoj mluvené řeči a tudíž i její recepcce (v případě osob se sluchovým postižením hovoříme o odezírání). Naučit jedince s prelingválním sluchovým postižením mluvit je pro tohoto jedince nesmírně náročné. Stejně náročné je pro něj odezírání. V historii vzdělávání neslyšících jedinců se setkáme s názorem, že naučit dítě se sluchovým postižením mluvit je významově kladeno před jeho další rozvoj a vzdělávání (Hrubý, 1997). Tato metoda byla a je předmětem četných diskuzí. Pro osoby s těžším sluchovým postižením je orální řeč velice obtížná, není pro ně přirozeně srozumitelná a především má omezené možnosti, co se sociálního využití týče. Vývoj řeči u jedince se sluchovým postižením závisí na více aspektech. Jedná se především o stupeň sluchového postižení, o přítomnost dalšího postižení či omezení, o skutečnost, kdy vada sluchu propukla, o podnětnost sociálního prostředí, o včasnost diagnostiky vady sluchu a následné odborné intervence. Mluvní produkce jedinců se sluchovým postižením má dílčí obtíže v následujících oblastech:

- a. Mluvní technika: absence či zhoršené vnímání zvukových vjemů má za následek specifickou změnu verbální produkce u sluchově postižených. Především jsou změněny všechny níže zmíněné fáze mluvní produkce. Do procesu verbální produkce se promítají individuální zvláštnosti myšlenkových procesů jedince.
- b. Dýchání: je kvalitativně změněno. Je charakteristické absencí plynulosti a koordinace v procesu nádech–výdech.
- c. Fonace: je logické, že člověk v důsledku sluchové ztráty nemá dostatečnou akustickou zpětnou vazbu, co se vlastního verbálního

⁴ Orální metoda byla dlouhá léta po Milánském kongresu konaném v roce 1880, kde společně rokovali pedagogové a odborníci pracující s osobami se sluchovým postižením, jediným možným přístupem ve vzdělávání. Některé zdroje označují toto období jako „dobu temna“ pro jedince se sluchovým postižením, protože se u nich snažila potírat rozvoj jejich přirozeného jazyka, což jest jazyka znakového.

projevu týče, tudíž dochází k výrazným změnám fonace (kolísání síly hlasu, tónové výšky hlasu, barva hlasu, hlasové vady).

- d. Artikulace: k jejímu rozvoji spontánně neodchází, tudíž je artikulace závislá na míře a kvalitě odborné logopedické intervence.
- e. Modulace: poznatky o modulaci hlasu si slyšící dítě vytváří na základě poslechu. Dítě se sluchovým postižením je nucené nacvičovat modulaci za využití technických pomůcek (Krauhlová, 2003).

Součástí orální metody je nácvik odezírání. Intaktní společnost vnímá orální řeč při komunikaci sluchem i zrakem, nedochází k diferenciaci vnímaných podnětů. U osob se sluchovým postižením je tomu jinak. Odezírání lze charakterizovat jako vnímání hlasité řeči zrakem. V užším smyslu slova jako „*rozumění hlasité řeči pomocí zrakového vnímání u neslyšících a těžce sluchově postižených osob*“ (Lejska, Pulda, 1996, s. 33). Odezírání má tři základní fáze:

- 1.) Primární odezírání: díky opakování si jedinec vytváří přímé spojení mezi faciálním obrazem (jak tento pojem říká určitá osoba) a významem slova.
- 2.) Lexikální odezírání: zde dochází k propojování faciálního obrazu slova, vnímání vlastní artikulace a konkrétního pojmu.
- 3.) Integrovaný odezírání: nejvyšší stupeň, kdy jedinec vnímá komplexní obraz mluvčího, dokáže pochopit obsah a eventuálně si ho doplňovat neodezřenými pojmy (Janotová, 1999).

Pro odezírání⁵ je nutné vytvořit vhodné podmínky, je důležitý nácvik. Tato činnost je nesmírně náročná na pozornost jedince, je zde riziko zvýšené unavitelnosti.

⁵ Odezírání klade nesmírné nároky na psychiku jedince, dobu, po kterou je jedinec schopen v kuse odezírat, aby nebyla zaznamenána vysoce zvýšená únava, odborníci definují v rozmezí od 30 do 45 minut, kdy tuto tři čtvrtě hodinu označují za krajní, poté by měla následovat relaxace a uvolnění.

Další metodou, která vstoupila do vzdělávání osob se sluchovým postižením je systém **totální komunikace**. Primárně vznikl tento systém jako jakýsi filozofický směr, který se snažil reagovat na nevhodnost výhradního orálního vzdělávání neslyšících osob. Zakladatelem směru je doktor Roy Holcomb z Kalifornie. Tento systém vychází z následujících základních principů:

- a) Svébytnost lidské bytosti určuje jeho schopnost myšlení, ne schopnost mluvit
- b) Období, které má největší vliv na další rozvoj osobnosti jedince je z hlediska vývojové psychologie období do zhruba 6ti let života dítěte. Pokud toto dítě nevyrostá v dostatečně podnětném prostředí, může být poznamenán celý jeho život. Pokud si dítě v tomto věku neosvojí nějaký komunikační systém (ať již mluvený nebo znakový jazyk), bude navždy ohroženo v sociálním a tudíž i emočním vývoji.
- c) Na prvním místě je vždy psychická pohoda jedince.
- d) Člověk se sluchovým postižením by měl mít právo osvojit si všechny komunikační systémy, které mu je společnost schopna nabídnout, aby získal komunikační kompetenci. Čili dítě se sluchovým postižením by mělo možnost si osvojit jakýkoliv z možných komunikačních prostředků: mluvený jazyk, znakový jazyk, prstové abecedy, čtení, psaní.

Podle dostupných informací bylo prvotním cílem, aby jedinec užíval všechny tyto komunikační prostředky současně, nicméně postupem času se systém dostal na onu filozofickou rovinu, která by měla v ideálním případě ponechat jedinci se sluchovým postižením svobodnou volbu komunikačního systému a to toho, který mu nejvíce vyhovuje (Hrubý, 1997).

A konečně **systém bilingvální**. Vznikl jako reakce na systém totální komunikace a jako takový klade důraz na všechny její aspekty s tím rozdílem, že klade znakový jazyk na stejnou úroveň s jazykem národním. Vychází z logického předpokladu, že osoby se sluchovým postižením se vždy budou pohybovat ve dvou světech a to ve světě neslyšících i v majoritním světě

slyšících. Dalším východiskem je právě rovnoprávnost jazyka národního mluveného a jazyka národního znakového (Hrubý, 1997).

Kdo je tedy bilingvní? Jabůrek polemizuje o tom, zda je bilingvním člověkem pouze ten, kdo ovládá dva jazyky jako rodilý mluvčí. Což obnáší recepci jazyka, produkci, porozumění, psaní i čtení. Dává do kontrastu skutečnost, že mnoho lidí ovládá dva jazyky, svůj mateřský a další, kterému se následně učí. A i přes skutečnost, že neovládá briskně všechny roviny druhého jazyka, je přesto označován jako jedinec bilingvní (Jabůrek, 1998).

Budeme-li hovořit o bilingvismu neslyšících osob, hovoříme tedy o skutečnosti, že tito jedinci vykazují znalost a užití jak národního znakového jazyka, tak mluveného národního jazyka intaktní společnosti. Aby mohl dle této vize být uznán bilingvismus, je nutné uznání národního znakového jazyka osob se sluchovým postižením. Následně si můžeme nastínit, jak bude bilingvismus neslyšících v praxi vypadat. Pro dítě se sluchovou vadou je přirozeným jazykem znakový jazyk, jazyku mluvenému se musí učit. *„Znakový jazyk je prvním jazykem neslyšících, protože si ho mohou spontánně osvojit a používat. Mateřský jazyk je pak jazyk země, ve které se narodili a ve které žijí“ (Jabůrek, 1998, s. 13).*

Bilingvismus ve vzdělávání osob se sluchovým postižením klade důraz na rozvoj přirozeného znakového jazyka a na písemnou formu národního mluveného jazyka. Toto skýtá mnoha úskalí, jelikož znakový jazyk nemá psanou podobu. Národní jazyk má jinou gramatiku, než jazyk znakový a navíc slyšící děti se učí psát až teprve tehdy, když ovládli psanou formu mluveného jazyka. Proto jsou zde kladeny vysoké nároky jak na žáka, tak na pedagoga. Co tedy hovoří „pro“ bilingvní vzdělávání? To, že vychází ze skutečnosti, že znakový jazyk je unikátní vizuálně motorický systém komunikace díky němuž si dítě může osvojit nové znalosti a dochází k saturaci jeho emocionálních a sociálních potřeb. Déle mluvený jazyk majoritní společnosti mu pomůže lépe se do této společnosti začlenit, usnadní mu orientaci v okolním světě (Jabůrek, 1998).

Vzhledem k názvu a obsahu kapitoly si nastíníme postavení Českého znakového jazyka v našich územních podmínkách. Užívání Českého

znakového jazyka je legislativně ukotveno v Zákoně o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob⁶, který byl vydán v původním znění v červnu 1998, k novelizaci a upřesnění zákona došlo o deset let později. Aktuální je vyhláška 384/2008 Sb. Dokument upravuje používání komunikačních systémů osob se sluchovým a kombinovaným postižením (osob s hluchoslepotou). Definuje, že tyto osoby si mohou vybrat jeden z komunikačních systémů na základě vlastního svobodného rozhodnutí.

V první řadě je to Český znakový jazyk, který může být na základě volby základním komunikačním systémem těch osob, které si ho samy zvolily. Zákon dále uvádí, že se jedná o plnohodnotný jazykový komunikační systém tvořený vizuálně motorickými prostředky a že splňuje základní atributy jazyka (kterými jsou produktivnost, svébytnost, arbitrárnost, historický rozměr, dvojí členění a ustálení).

Ve druhé řadě se zákon vyjadřuje o komunikačních systémech vycházejících z Českého jazyka. Těmito systémy jsou: znakovaná čeština⁷, prstové abecedy, vizualizace mluvené češtiny, Lormova abeceda, Braillovo písmo i jeho taktilní forma, taktilní odezírání, vibrační metoda Tadoma (Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob v platném znění ze dne 20.10.2008).

⁶ Tento zákon v původním znění nesl název „Zákon o znakové řeči“. Z lingvistického hlediska je však toto označení nepřesné, neboť řečí je chápána již konkrétní promluva a pro účely tohoto zákona a rovnoprávnosti komunikace osob se sluchovým postižením bylo nutné přesně definovat Český znakový jazyk, jakožto národní znakový jazyk českých občanů se sluchovým postižením.

⁷ V intaktní společnosti převládá všeobecné mínění, že Český znakový jazyk je totožný s mluvenou češtinou, pouze jednotlivá slova nahrazuje posunky. Český znakový jazyk je zcela samostatný komunikační systém, který má vlastní pravidla, gramatiku atd. Oproti tomu znakovaná čeština není jazykem, ale komunikačním systémem, který využívá gramatiky a syntaxe Českého jazyka a znaků Českého znakového jazyka. Například studenti z intaktní společnosti mají obtíže se zvládnutím složité gramatiky Českého znakového jazyka a mají tendence sklouzávat právě do Znakované češtiny, která ale pro jedince se sluchovým postižením nemusí být nutně vždy plně srozumitelná.

2.3 Výběr vhodného komunikačního systému a jeho dopad na život jedince (úvaha autora)

V období předškolního věku se také rozhoduje o zvoleném přirozeném jazyce jedince se sluchovým postižením. Zde bychom si terminologicky mohli vymezit rozdíl mezi mateřským jazykem a přirozeným jazykem. **Mateřský jazyk** je zjednodušeně řečeno skutečně jazykem matky a otce, jazyk národní. Mateřským jazykem osoby se sluchovým postižením u nás je tedy jazyk český. Oproti tomu **přirozený jazyk** je jazyk, prostřednictvím kterého se, v tomto případě osobě se sluchovým postižením, lépe a bez překážek komunikuje, hovoříme tedy buď o Českém jazyce, nebo o Českém znakovém jazyce. Výběr komunikačního kódu je velice důležitý především pro volbu adekvátního vzdělávacího přístupu a zařízení.

Dalším důsledkem volby přirozeného komunikačního kódu je následné společenské uvědomění osoby se sluchovým postižením. Je logické, že se většina osob sdružuje ve společenském prostředí dle užívaného jazyka, čili jedinec se sluchovým postižením, jehož hlavním komunikačním kódem jest Český znakový jazyk, se bude pohybovat ve skupině, jež tohoto komunikačního kódu využívá a naopak jedinec dorozumívající se prostřednictvím Českého jazyka se bude pohybovat ve společnosti používající ke komunikaci mluvenou češtinu. Což pro něj může být velice problematické, pokud sluchová ztráta bude vysoká do té míry, že tento jedinec ani s kompenzací sluchadly nebude rozumět mluvené řeči. V tom případě se tento jedinec může ocitnout „mezi světy“ slyšících a neslyšících, což bude mít negativní vliv a dopad na jeho psychiku. Správná volba užívaného jazykového kódu má tedy zásadní vliv na všechny sféry osoby se sluchovým postižením.

3 ČESKÝ JAZYK V KOMUNIKACI OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

3.1 Mluvená forma Českého jazyka s důrazem na obsah komunikace

3.1.1 Proces přenosu informace při komunikaci

Nejprve se budeme věnovat recepci sdělované informace v interpersonální komunikaci pro bližší pochopení možných problémů v komunikaci osob se sluchovým postižením. Recepce, nebo-li přijímání informace, zahrnuje dva procesy, jimiž jsou percepce a dekódování informace. Dekódování v sobě obsahuje další dvě složky komunikace a to jsou vnímání a porozumění. Zde pro přijetí informace hraje důležitou roli termín „interpretace“. Interpretace informace je hledání a nalézání smyslu obsahu sdělení, jeho výklad a pochopení.

Autor sdělení do vysílané informace vkládá určitý záměr, obsah. Úkolem adresáta komunikace je tento obsah nalézt a pochopit. Aby toto bylo adresátovi umožněno, musí mít jisté osobnostní vybavení, aby byl schopen informaci dekódovat a pochopit (komunikace se musí odehrávat společným jazykem, kterému oba účastníci promluvy rozumí, hrají zde roli užívané výrazové prostředky, předchozí zkušenost, úroveň kognitivních funkcí obou zúčastněných). Příjemce ale vyvozuje na základě těchto osobnostních předpokladů i další závěry, které nebyly přímo sděleny a to ovlivňuje jeho pochopení sdělovaného, tento proces se v lingvistice nazývá inference.

Přijetí informace je rovněž doprovázeno očekáváním ze strany adresáta (příjemce). Aby byla komunikace zdravá a plnohodnotná, je nutné v jejím průběhu tuto potřebu adresáta uspokojit, jinak může docházet k psychické tenzi.

Dále je nutné zmínit, že v jakkoliv se odehrávající komunikaci může dojít ke vzájemnému nepochopení, či k nedorozumění, k tzv. informačním šumům. Toto může být způsobeno jak ze strany autora sdělení (např. špatně zvolené výrazy, nedostatečné odhadnutí lexikálního fondu příjemce), tak se strany

příjemce (nedostatečná slovní zásoba, špatně vyložený smysl sdělení) (Čechová, 2011).

3.1.2 Specifika verbální komunikace u osob se sluchovým postižením

Mluvená čeština ve své mluvené i grafické podobě je pro osoby se sluchovým postižením v zásadě nezbytná pro komunikaci s majoritní slyšící společností. Čím méně je řeč těchto jedinců srozumitelná a čím nižší je porozumění mluvené formě jazyka, tím těžší je splynout s majoritní společností a tím omezenější je interkulturní komunikace (Horáková, 2012).

Při výstavbě komunikačního systému neslyšících osob je v první řadě důležité zajistit dobrý základ, na který by šlo co nejlépe nabalovat další zkušenosti. Základem je vytvořit vhodnou formu komunikačního chování a základních komunikačních dovedností, skrze které lze vytvořit systém sensorických odpovědí. V tomto smyslu je nutné nejdříve podpořit mluvčího v jeho základních potřebách komunikace, uskutečnění bazální komunikace, vyjadřování osobních potřeb a emočních aspektů komunikace. Jedinci by měla být poskytnuta podpora v situacích, které vedou k sociální interakci, smích, mimika, grimasy. Takto pozvolna je jedinec se sluchovým postižením veden k dalším složkám verbální komunikace a komunikačním kompetencím v českém mluveném jazyce:

- i. iniciace komunikačního aktu,
- ii. průběh komunikačního aktu,
- iii. ukončení komunikačního aktu,
- iv. použití adekvátního nástroje pro fázi exprese,
- v. preference mluvené řeči pro fázi exprese,
- vi. využití zpětné vazby pro potvrzení porozumění,
- vii. sladění komunikace s komunikačním partnerem,
- viii. schopnost komunikace v širší skupině,
- ix. přechod komunikace v interakci (Potměšil, 2003).

Existuje v povědomí názor, že jedinec se sluchovým postižením je schopen odezírat při verbální komunikaci pouze slova, která má zakódována a která zná. Jedinec odezírající na vyšší úrovni je však schopen odezírat slova, aniž by znal jejich význam a tento význam si z kontextu promluvy domyslet a tyto slova si přidat do svého osobního slovníku. Pro vizuální recepci mluvené řeči ovšem nestačí pouze znalost významu jednotlivých slov a slovní zásoby. Důležitým aspektem je rovněž znalost dalších jazykových zákonitostí češtiny, tj. praktická znalost tvarosloví a větná skladba. Jedinec musí být schopen rozeznávat pro konečné pochopení sdělení různé slovní druhy, slovesné tvary i flexi dalších slovních druhů. Recepce musí mít podobu komplexní analyticko syntetické činnosti, kdy osoba se sluchovým postižením na základě svého osobnostního vybavení dokáže nejen vnímat a chápat, ale i doplňovat obsah sdělení. Tento fakt je dán i intelektovým vybavením osob, roli zde hraje i sociální inteligence, věcné znalosti, zkušenosti (Janotová, 1999).

Co se týče **slovní zásoby** a jejího obohacování, dítě s výraznou sluchovou deprivací je v podstatě odkázáno pouze na odborně řízený proces. V rámci orálního přístupu zde dominantní roli v rozvoji mluvené řeči u dítěte se sluchovým postižením hraje škola a její osnovy. V tomto směru je obohacování slovní zásoby úzce svázáno s probíranými tématy. Před kvantitativní stránkou má ale přednost kvalitativní. Nejde o to, kolik slov jedinec zná, ale kolika slovům v jejich významu skutečně rozumí. Nejvíce se dítě naučí podstatných jmen, což je logické. Dobře se využívají obrázky, referenční předměty, přímá ukázka. Horší je to se slovesy, kdy je má dítě spjaté s podstatnými jmény, tvoří jejich doplněk. Dochází k interferenci, např. hrneček je totéž jako pít z hrnečku apod. Ostatní slovní druhy jsou používány méně.

Zastoupení slovních druhů u osob se sluchovým postižením ovšem nedemonstruje dosaženou úroveň řečového vývoje, pouze dokresluje funkční či méně funkční způsob vyjadřování co se jeho dynamiky týče (Krahulcová, 2003).

V řeči sluchově postižených osob jsou často patrné obtíže s **gramatikou**. Pokud hovoříme o dysgramatismu, jak tento problém můžeme nazvat, jedná se o vývojovou neschopnost používat gramaticky správné tvary slov a správně dodržovat větnou skladbu. Na dysgramatismu u sluchově postižených se podílí

mnoho různých aspektů. Především je to dáno nedostatečným vývojem řeči v důsledku sluchového postižení⁸. Čeština má velice bohatou flexi a neslyšící mnohdy nedokážou odezírat koncovky slov, které ale udávají slovní druhy a jejich vlastnosti a tím dochází ke špatnému pochopení a tudíž i následnému správnému formování vět. Na gramatický vývoj řeči má značný vliv stupeň sluchového postižení, věk, kdy k tomuto postižení došlo a osobnostní vybavení jedince. Dysgramatismus má tři stupně:

- 1.) Slovní dysgramatismus: chyby v gramatických slovních tvarech (špatné skloňování, časování).
- 2.) Větný dysgramatismus: nesprávný slovosled, vypuštění gramatických souvislostí.
- 3.) Dysgramatismus zkratkovitý: neschopnost souvisle se vyjádřit (Krahulcová, 2003).

3.2 Psaní a četní osob se sluchovým postižením

Pro život jedinců se sluchovým postižením, jak již zde bylo řečeno, hraje významnou roli ovládnutí jazyka majoritní společnosti, která je obklopuje. V našem případě je to Český jazyk ať už ve své mluvené, či psané podobě. Získat jazykovou vybavenost v Českém jazyce v jeho grafické podobě není pro jedince se sluhovým postižením snadným krokem, nicméně je to pro jeho život nesmírně důležitá deviza. Pokud neslyšící dosáhne schopnosti funkčně užívat text ať už psaný nebo tištěný, ovlivní a zároveň usnadní to jeho život v mnoha jeho sférách. Díky zvládnutí techniky čtení se prostřednictvím internetu dostane k informacím z různých sfér života, může využívat elektronickou i běžnou poštu, používat mobilní telefon a SMS, může si přečíst návod, orientovat se snáze ve veřejném životě apod.

⁸ Jedinec se sluchovým postižením v důsledku sluchové ztráty není schopen auditivně korigovat vlastní mluvený projev a v důsledku této skutečnosti je mluvený projev dá se říci deformovaný. Většina jedinců s těžkým sluchovým postižením si je tohoto faktu velice dobře vědoma a mluví nerada. Dříve se používalo označení „hluchoněmý“ (bohužel tento termín u laické veřejnosti je na pořadu dne stále), neboť se veřejnost domnívala, že osoby se sluchovým postižením jsou i němí, mluvit nemohou.

Ovšem aby člověk, v tomto případě můžeme říct dítě, rádo četlo, je nutné, aby čtenému textu dobře rozumělo, jen v tomto případě si dítě tuto aktivitu oblíbí a jen v tomto případě, rozumí-li dítě psanému textu, je pro něj čtení přínosné. O to, aby dítě začalo číst s porozuměním a vytvořilo si k této aktivitě vztah, je základní snahou všech zúčastněných pečujících o toto dítě, ať už rodičů, či pedagogů a dalších odborníků. Všechny vzdělávací koncepce, ať již mají mezi sebou jejich přívrženci jakékoliv názorové spory, prosazují podstatnou důležitost produkce a recepce grafické podoby jazyka (Horáková, 2012).

Výuka čtení sluchově postižených dětí je problematickou záležitostí. Dítě se sluchovým postižením přichází do kontaktu s grafickou podobou mluvené řeči již v předškolním věku, zhruba od tří let. Začíná se učit, zjednodušeně řečeno, dříve psát, než mluvit. Schopnost vnímat a kvalitně zpracovávat grafickou podobu jazyka je závislá na mentálním slovníku dítěte. Pokud má položený základ slovní zásoby formou Českého znakového jazyka, může to dítěti usnadnit vnímání psaného textu. Ovšem pouze málo dětí může být vystaveno Českému znakovému jazyku již od útlého dětství⁹ (Souralová, 2002).

Je nutné si uvědomit, že grafická podoba češtiny není převedený mluvený text do psané podoby. Čili aby si dítě se sluchovým postižením osvojilo tuto techniku, nestačí se prostě pouze naučit číst a psát. Pochopení psaného textu, syntaxe, gramatických zákonitostí vyžaduje vysokou míru soustředění a vůle (Krahulcová, 2003).

Těžko určit, jak jsou vytvořeny mentální mapy u dětí s těžkým sluchovým postižením, vzhledem k tomu, že mají nejen v útlém věku sníženou možnost jejich obohacování o nové pojmy. Co se týče samostatného čtení, slova a pojmy, které nesou lexikální význam, se snáze stávají součástí mentálního slovníku dětí. Problematická jsou slova, která větu rozvíjí a nesou více gramatický nádech. Rovněž činí problém slova, která jsou si graficky podobná (Souralová, 2002).

⁹ Většinou se jedná pouze o neslyšící děti neslyšících rodičů, kteří přirozeně komunikují Českým znakovým jazykem. U neslyšících dětí slyšících rodičů je přítomen problém, který logicky vyplývá z kontextu situace. Rodiče, pokud chtějí dítěti zprostředkovat jemu, v důsledku zdravotního postižení, přirozený, znakový jazyk, se musí tomuto jazyku nejprve samy naučit, což je dlouhodobá záležitost a ani v tom případě nedosáhnou v tomto jazyce takových komunikačních kompetencí, jako rodilí mluvčí.

Pokud hovoříme o funkcích psané podoby jazyka u osob se sluchovým postižením, Beáta Kraulcová je rozčleňuje do tří věkových období:

- 1.) Osvojování grafické podoby češtiny v předškolním věku metodou globálního čtení,
- 2.) analyticko syntaktické čtení a psaní v období školní docházky,
- 3.) celoživotní vzdělávání a problematika čtení osob se sluchovým postižením (Kraulcová, 2003).

První metoda výuky čtení u neslyšících dětí je metoda **globální**, která vychází z tvarové psychologie. Dítě se učí rozpoznat a identifikovat slovo jako celek, mohou je mít napsaná na kartičkách, mohou k nim být dodány obrázky např. předmětů, které označují. Neklade se důraz na rozkouskování slova na jednotlivé segmenty. Globální metoda vytváří cestičku pro metodu analyticko syntetickou.

Analytiko–syntetická metoda naopak vede děti k poznání, že slova se skládají z jednotlivých, na sobě nezávislých grafémů, které je možné různě navzájem kombinovat a tím dochází k vytváření dalších a dalších slov. Metoda pomáhá dítěti osvojovat si průběžně gramatické struktury češtiny. Tato metoda výuky bývá doplňována používáním prstové abecedy¹⁰ při vyučování pro snazší ilustraci a pochopení (Horáková, 2012).

Kraulcová udává tři oblasti, ve kterých má dospělý se sluchovým postižením, co se týče psané podoby jazyka, obtíže¹¹:

- 1.) Lexikální: slovní zásoba je nižší, u některých pojmů může být špatně pochopen význam.
- 2.) Syntax: nedostatečná znalost jazykových prostředků, které vyjadřují vztah mezi jednotlivými segmenty věty a větami navzájem.

¹⁰ Prstová abeceda je rovněž považována za systém vycházející z Českého znakového jazyka. Jedná se v podstatě o vizualizaci jednotlivých hlásek, která je tvořena pomocí prstů. Prstová abeceda (neboli daktyl) může být z hlediska artikulované ruky jednoruční, či dvouruční.

¹¹ Tyto obtíže se pak, logicky, vyskytují i při produkci mluveného jazyka a odtud též pramení nedostatky ve verbální komunikaci osob se sluchovým postižením.

3.) Frazeologie: problémy se slovními obraty, frázemi, pochopením básnických obrazů a přirovnání (Krahulcová, 2003).

4 OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM, INTERNET A SOCIÁLNÍ SÍŤ

4.1 Internet jako důležité informační médium v životě neslyšících

Internet je všeobecně známé a používané médium. Spousta mladých lidí v současné době nevlastní televizi, nemají důvod. Veškeré informace, které běžný člověk ještě před deseti, patnácti lety mohl načerpat víceméně pouze z denního tisku a televizních zpráv, jsou dnes dostupné na webových stránkách.

Co je ale vlastně internet? V práci si neklademe za cíl popisovat technické zabezpečení internetu a princip jeho fungování, jedná se nám spíše o nastínění jeho přínosu pro populaci a především pro osoby se sluchovým postižením. Pokud bychom chtěli ale bazírovat na nějaké definici, můžeme ji najít na samotném internetu. Mnoho webových zdrojů udává jednotnou definici, kterou můžeme najít jak na webové encyklopedii Wikipedii, tak v reklamních propagandách různých firem poskytujících zprostředkování internetu, nebo například na stránkách Educ.týmu, kdy znění této definice je následující „*internet je celosvětový systém, ve kterém jsou navzájem propojeny počítačové sítě. Do těchto sítí jsou připojeny počítače, které mezi sebou mohou vzájemně komunikovat*“ (vid. 15.3.2014), kdy je touto komunikací myšleno vyměňování informací, dat, elektronické pošty, prohlížení si různých webových stránek, jejich obsahu a účastnění se tzv. online diskuzí.

Pro osoby se sluchovým postižením je internet hlavním informačním médiem¹². Navíc při jeho využívání nejsou nijak diskriminováni¹³. I když je možné na internetu stahovat hudbu a přenášet i přijímat mluvené slovo, stále se jedná především o textové médium. Jsou zde k dispozici zprávy ze všech odvětví,

¹² Hrubý (1998) ve svém Velkém ilustrovaném průvodci zřejmě jako první zpracovává téma internetu v souvislosti s jedinci se sluchovým postižením. Nicméně v současné době se nám kapitola věnující se internetu může připadat poněkud úsměvná, aniž bychom toto tvrzení mysleli pejorativně. V době, kdy publikace vznikala, byl internet novinkou pro běžnou populaci v našich zeměpisných podmínkách. Hrubý zde popisuje propojení počítačů, jak to funguje, jak vznikla www (World Wide Web) doména, jak funguje email.

¹³ Jako např. při sledování pořadů v televizi, které ne vždy jsou opatřeny skrytými titulky či zajištěn překlad tlumočnickem, Zprávy v Českém znakovém jazyce mají jen omezenou dobu vysílání a tudíž omezenější možnost reportáží a navíc se vysílají jen ve všední dny.

z domova i ze světa, jedinec si najde i další informace např. co se týče dopravy, lékařů, zájmových organizací, vzdělávání. Toto všechno usnadňuje život každému, kdo má k internetu přístup, v životě osob se sluchovým postižením toto platí dvojnásob¹⁴. Při získávání informací nejsou odkázáni na tlumočnické ani průvodcovské služby, spoustu záležitostí mohou obstarat prostřednictvím elektronické služby. Existuje i služba tlumočení po internetu, kdy je tlumočení obstaráváno prostřednictvím web kamery.

Rovněž i jednotlivé organizace, které sdružují osoby se sluchovým postižením různého typu a rozsahu, mají vlastní webové stránky, které případné zájemce o aktivity, které tyto organizace nabízejí a zajišťují, informují o jejich organizaci, typu a rozsahu. Prostřednictvím internetu nabízejí i služby, které poskytují svým případným klientům a zájemcům o tyto služby.

Internet nediskriminuje, poskytuje všechny možné dostupné informace a tím usnadňuje život všem, kdo jeho služeb mohou využívat, ať již se jedná o intaktní populaci, či o osoby se sluchovým postižením. Díky elektronické poště a sociálním sítím, kterým se budeme věnovat v nadcházející kapitole, usnadňuje i vzájemnou interpersonální komunikaci, kterou u intaktní populace zajišťují mobilní telefony¹⁵.

4.2 Stručná definice sociálních sítí

Sociální sítě¹⁶ vznikaly původně za účelem komunikace určitých sociálních skupin, aby členové těchto skupin mohli spolu vzájemně komunikovat (studenti, rodinní příslušníci, přátelé). Postupem času dostaly sociální sítě úplně jinou

¹⁴ Např. účastníci akcí Tiché kavárny v Praze, kde pracují osoby se sluchovým postižením a kde se i schází velká skupina osob se sluchovým postižením, se vyjádřili, že informace o akcích tohoto typu získávají pouze prostřednictvím webových stránek, internet jim pomáhá se lépe začlenit do společnosti, vědí, co se kdy a kde děje ve světě neslyšících i ve světě slyšících, například v místě jejich bydliště, což jim pomáhá se lépe socializovat a cítit se součástí širší společnosti.

¹⁵ Samozřejmě i neslyšící používají mobilní telefony, nicméně komunikace jejich prostřednictvím se odehrává především formou posílání textových zpráv (SMS), kdy mnohdy o tomto způsobu komunikace můžeme říci, že se neodehrává v reálném čase (prodlevy mezi odesláním jednotlivých zpráv). Při komunikaci přes internetové diskusní fórum, či program typu Skype se komunikace může odehrávat v reálném, konkrétním čase, tady a teď.

¹⁶ U stručného nastínění problematiky sociálních sítí se nebudeme držet konkrétního citačního zdroje, neboť situace je stejná, jako u definice internetu. V pramenech k této práci dáváme k dispozici několik odkazů, z nichž je možno čerpat podrobnější informace o tomto tématu.

podobu a otevřely se díky technickému pokroku, rychlejšímu a levnějšímu internetu a chytrým mobilním telefonům, které mají bezdrátové připojení a možnost neomezeného přístupu na internet, novým možnostem. Lidé se zde nejenom setkávají prostřednictvím svého internetového technického prostředku, ale mohou zde sdílet s ostatními své zážitky, videa, fotografie z osobního života, různé informace, které je zajímají¹⁷. Samozřejmě nadále zůstávají důležitým komunikačním prostředkem, kde spolu mohou komunikovat (chatovat) dva i více lidí najednou. Psychologové ovšem sociálním sítím přiřítají vznik jakési sociální izolace jedinců. Lidé spolu komunikují prostřednictvím psaní zpráv, nicméně jsou poté méně zdatní v interpersonální komunikaci tváří v tvář, nedokážou jednat na rovinu a otevřeně tak, jako když jsou „schovaní“ za obrazovkou počítače.

Co se týče konkrétních sociálních sítí, vznikla jich celá řada, můžeme jmenovat např. MySpace, Twitter, všeobecně asi nejznámější síť Facebook, nebo vyloženě českou záležitost Lidé.cz, která vznikla za účelem seznamování lidí.

4.3 Elektronická komunikace jako důležitý dorozumivací prostředek moderní populace

Elektronická komunikace v současné době probíhá, jak již bylo sděleno, především prostřednictvím internetu, sociálních sítí, aplikací pro mobilní telefony. Mobilní textové zprávy se pomalu vytrácí do pozadí elektronické komunikace. Jak jsme již nastínili, tato komunikace má svá pro a proti a to jak v životě intaktní populace, tak i v životě osob se sluchovým postižením¹⁸.

¹⁷ Další věcí je, že klesá jakási anonymita člověka, člověk sdílí informace o sobě a tím se sám připravuje o své soukromí, mnohdy je zde vysoké riziko související s možným zneužitím soukromých dat.

¹⁸ Mladí lidé v období pubescence jsou stejní bez ohledu na to, zda mají nějaké zdravotní znevýhodnění, či nikoliv. Provozovatelé spolků a zájmových organizací pro osoby se sluchovým postižením v současné době oproti dřívějšímu, kdy internet neexistoval, zaznamenávají výrazný pokles zájmu ze strany mladých lidí o jakýkoliv typ aktivit (např. diskuze v rámci oslav Mezinárodního dne neslyšících roku 2013). Stejně si ale stěžují učitelé a organizátoři zájmových aktivit pro druhý stupeň a především středoškoláky. Vinu na tomto problému přikládají především rozmachu sociálních sítí typu Facebook, mladý člověk nemá potřebu se sdružovat v rámci mimoškolních aktivit, když může z pohodlí domova komunikovat a sdílet prostřednictvím sociální sítě jakýkoliv virtuální zážitek s kýmkoliv.

4.3.1 Role sociálních sítí v komunikaci neslyšících v jejich kulturním prostředí

Samozřejmě přínos sociálních sítí je pro osoby se sluchovým postižením nesporný. V praktické části práce se budeme věnovat jednotlivým konkrétním situacím, v jejichž případě jich tyto osoby využívají. Samozřejmě jak v intaktní populaci, tak i mezi neslyšícími jsou jedinci, které odmítají tuto formu sdílení a komunikace. Faktem ovšem je, že jejich prostřednictvím získávají uživatelé těchto sítí informace o svých přátelích, známých, rodině. Mohou spolu komunikovat prostřednictvím chatu¹⁹ v reálném čase, mohou si nechávat zprávy, informovat se osobně i vzájemně o novinkách v osobním i veřejném životě. Jednotlivé organizace mají dnes rovněž vytvořený účet na sociální síti, a to především na Facebooku a takto informují uživatele a zájemce o nabídce svých aktivit a o novinách z aktuálního dění.

4.3.2 Sociální sítě jako prostředek v boření bariér v komunikaci mezi neslyšícími a intaktní populací

Sociální sítě rovněž bourají bariéry v komunikaci mezi intaktní populací a osobami se sluchovým postižením, jelikož komunikační kód je stejný, a to sice psaný národní jazyk. Problémy, které mohou při této komunikaci vznikat, jsme si již výše nastínili. V praktické části práce se budeme zabírat již konkrétní problematikou a na vzorku respondentů zkoumat, do jaké míry má zájem jedinec se sluchovým postižením komunikovat s jedincem, který tento problém nemá. Uvidíme, že je toto dáno i sociální skupinou, ve které se jedinec se sluchovým postižením v důsledku tohoto postižení pohybuje. Nicméně virtuální komunikace podporuje vzájemnou interakci mezi jedinci se sluchovým postižením a intaktní populací v pozitivním slova smyslu. Prostřednictvím sociální sítě má intaktní osoba možnost se rovněž seznámit se světem neslyšících díky nasdílení účtů jednotlivých organizací a být do jisté míry v obraze.

¹⁹ V tomto kontextu bychom ještě zmínili mobilní aplikaci „WhatsApp“, která se v současné době stává trendem v komunikaci osob se sluchovým postižením. Jedná se o aplikaci, která umožňuje posílat zprávy bez poplatků za SMS, má možnost nastavení „konference“, kdy takto může komunikovat i širší skupina osob. Aplikace rovněž umožňuje sdílet fotografie, videa a vytvářet skupiny osob s podobnými zájmy, tématy hovoru apod.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 KOMUNIKACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM PŘES SOCIÁLNÍ SÍŤ

5.1 Cíle výzkumu

Cílem praktické části diplomové práce bylo formou kvalitativního a kvantitativního dotazníkového výzkumu prokázat, zda existuje závislost komunikačních kompetencí osob se sluchovým postižením v psané a čtené češtině na obsahu a oblibě komunikace přes sociální síť. Pro zjednodušení dotazníkového šetření (z hlediska porozumění dotazníku) ve skupině osob se sluchovým postižením byla vybrána zástupná sociální síť, a to sice Facebook.

Východiskem definování cíle výzkumu byla skutečnost, že si stále více osob se sluchovým postižením osvojuje elektronickou komunikaci, především mladší ročníky. Kluby pro osoby se sluchovým postižením již nejsou v dnešní uspěchané době trendem.

Je všeobecně platná skutečnost, že osoby se sluchovým postižením (které se projevuje vyšším stupněm sluchové ztráty) mají sníženou komunikační kompetenci v češtině v její psané, čtené i mluvené formě. Proto mají dílčí obtíže s její písemnou formou a také s porozuměním písemnému projevu. Samozřejmě záleží na mnoha aspektech, intelektu, přirozeném jazyce, vzdělání, sociální inteligenci.

Jaká je tedy motivace osob se sluchovým postižením komunikovat písemnou formou přes sociální síť? Do jaké míry je tato komunikace obsahově bohatá a nakolik je determinována stupněm sluchového postižení? Jistě zde hraje určitou roli, jak se jedinec se sluchovým postižením v pozici účastníka konverzace přes sociální síť cítí, nakolik si je jistý svým písemným projevem. Většina osob se sluchovým postižením tvrdí, že má negativní vztah ke čtení, že jim činí značné obtíže orientovat se v dlouhých souvětích, porozumět obsahu čteného textu. Předmětem výzkumu je i obsah „chatových oken“ těchto osob, pokouší se zjistit, zda se jedná pouze o komunikaci ryze praktického charakteru (prostá

aktuální sdělení, domluvení srazu), nebo má i výraznější obsahovou náplň a nahrazuje plnohodnotnou mezilidskou komunikaci.

5.2 Stanovení výzkumných problémů

Pro výzkum závislosti komunikační kompetence v psané a čtené češtině na obsahu komunikace přes sociální sítě bylo využito kvalitativního a kvantitativního dotazníkového šetření. Vycházíme z předpokladu, že sociální sítě používá intaktní populace většinou jako náhradu běžné komunikace pro kontakt s přáteli. Byly stanoveny následující výzkumné problémy:

- 1.) Má schopnost jedince se sluchovým postižením ovládat gramatiku českého jazyka a obliba čtení knih vliv na porozumění a obsah komunikace tohoto jedince při komunikaci přes sociální sítě?**
- 2.) Do jaké míry je obsahově bohatá komunikace přes sociální sítě u jedince se sluchovým postižením, který přiznává problémy s gramatikou?**
- 3.) Pokud osoby se sluchovým postižením používají v komunikaci se svým sociálním okolím mluvený jazyk, má tato skutečnost vliv na obsah komunikace při komunikaci přes sociální sítě?**
- 4.) Pokud osoby se sluchovým postižením používají v komunikaci se svým sociálním okolím Český znakový jazyk či Znakovanou češtinu, má tato skutečnost vliv na obsah komunikace při komunikaci přes sociální sítě?**
- 5.) Je pravděpodobné, že jedinec označující se jako „neslyšící“ využívá sociální sítě především jako infortorium o svých přátelích?**
- 6.) Je pravděpodobné, že jedinec označující se jako „nedoslýchavý“ používá sociální sítě především jako náhradu plnohodnotné komunikace?**

5.3 Definování výzkumných předpokladů

K výzkumným problémům byly stanoveny následující výzkumné předpoklady:

- 1.) Schopnost jedince se sluchovým postižením ovládat gramatiku českého jazyka a obliba čtení knih má vliv na porozumění a bohatší obsah komunikace tohoto jedince při komunikaci přes sociální sítě.**
- 2.) Jedinec se sluchovým postižením, který přiznává problémy s gramatikou a nižší oblibu četby se při komunikaci přes sociální sítě omezuje na sdělení ryze praktického charakteru.**
- 3.) Osoby se sluchovým postižením využívající v komunikaci se svým sociálním okolím mluvený jazyk více komunikují s přáteli přes sociální sítě o běžných věcech.**
- 4.) Osoby se sluchovým postižením využívající v komunikaci se svým sociálním okolím Český znakový jazyk či Znakovanou češtinu komunikují přes sociální sítě s menší oblibou a obsah má chudší sdělení.**
- 5.) Jedinec se sluchovým postižením, jenž označuje sám sebe jako „neslyšícího“, využívá sociální sítě Facebook s vyšší časovou frekvencí, kdy chce mít přehled o svých přátelích a nezaměřuje se tolik na elektronickou komunikaci.**
- 6.) Jedinec se sluchovým postižením, jenž označuje sám sebe jako „nedoslýchavého“, využívá sociální sítě Facebook pro komunikaci s přáteli o běžných tématech (jako náhradu běžné komunikace).**

Jednotlivé předpoklady počítají se stupněm sluchové ztráty.

5.4 Použité metody průzkumu a jeho průběh

K průzkumu bylo použito kvalitativního a kvantitativního komparativního dotazníkového šetření. Po vytyčení výzkumných problémů a k nim stanoveným výzkumným předpokladům, byl sestaven dotazník, zjišťující potvrzení či vyvrácení těchto výzkumných předpokladů.

Distribuce dotazníků probíhala od ledna do října 2013 jak elektronickou formou, tak přímým oslovením potenciálního respondenta. Po počátečních problémech

s takřka nulovou návratností dotazníků byl dotazník obohacen o další položky. Jednalo se spíše o psychologický problém, kdy se někteří jedinci z řad osob se sluchovým postižením cítily být dotčeny, že jsou předmětem dotazníkového šetření. Po rozšíření otázek na slyšící i cizojazyčnou veřejnost se návratnost dotazníků značně zvedla. Pro ilustraci je přiložen v příloze č. 1 původní dotazník (s nižší návratností), v příloze č. 2 dotazník s vyšší návratností. Přesto se nepodařilo oslovit tolik respondentů, kolik bylo plánováno. Respektive, dotazníky se vracely z poloviny nevyplněné, respondenti neprojevíli zájem ani o spolupráci se zadavatelem dotazníku. V konečné fázi se navrátilo 52 dotazníků, které je možné vyhodnotit.

Při distribuci dotazníků se nejvíce osvědčilo další rozesílání elektronickou poštou mezi přáteli se sluchovým postižením navzájem, můžeme říci, že po doporučení se strhla řetězová reakce návratnosti dotazníků, zřejmě byla překlenuta nedůvěra, nebo se jednalo o snahu vyhovět příteli či známému. Jedná s především o věkovou kategorii lidí od 20ti do 35ti let.

5.5 Vyhodnocení výzkumu a interpretace získaných dat

K vyhodnocení dotazníkového šetření bylo využito grafického zobrazení pomocí procentuálních grafů. Vyhodnocovány byly pouze vypovídající položky dotazníku (jak již bylo předesláno, některé položky byly doplněny pouze z psychologického hlediska pro větší návratnost dotazníků). Jednotlivé položky komparují odpovědi osob nedoslýchavých a osob neslyšících, dle toho, jak se samy v dotazníku označily.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 52 respondentů, z toho 35 žen ve věku 20–35 let a 17 mužů v tom samém věkovém rozmezí.

Pro celkové vyhodnocení výzkumu jsme výsledný výzkumný vzorek rozdělili na dvě části dle stupně sluchové ztráty. Z 52 respondentů se 23 označilo jako nedoslýchaví a 29 jako neslyšící.

Tabulka č. 1: Rozložení respondentů dle stupně sluchové ztráty

NEDOSLYCHAVÍ RESPONDENTI	NESLYŠÍCÍ RESPONDENTI
23	29

5.5.1 Grafické znázornění výsledků výzkumu

U jednotlivých položek dotazníku byly komparovány odpovědi obou skupin respondentů. Aby byl vyvážen nepoměr počtu respondentů v obou skupinách, byly četnosti odpovědí vyjádřeny v procentech.

Položka č. 1: Máte problémy s gramatikou?

Český jazyk je se svojí gramatikou, morfologií a bohatou flexí všeobecně považován za jeden z nejtěžších evropských jazyků. Pro cizince je nesmírně složité jej absolutně ovládnout. I rodilí mluvčí, čím déle je tomu, co opustili školní lavice, tím větší nejistotu při písemném projevu pociťují. Elektronická komunikace ubíjí správné jazykové návyky, našeptávače pomáhající s gramatickou stránkou jazyka nenutí člověka si fixovat vžitě jazykové normy. Uspěchaná doba se projevuje i v uspěchanějších písemných sděleních. Člověk si chce urychlit psaní například mobilní textové zprávy, či zprávy na sociální síti a vymýšlí si spoustu zkratk, agramatismů a používá co nejkratší formy sloves. Většina lidí problémy s ovládnutím gramatiky přiznává. Jak je tomu asi u osob se sluchovým postižením, kterým dělá písemná podoba Českého jazyka též nemalé problémy? Tato položka si kladla za cíl zjistit, k jak velkým problémům se zvládnutím gramatiky se respondenti doznají a zda u neslyšících osob bude tento problém markantnější, a to i vzhledem ke všeobecně převládajícím problémům s ovládnutím gramatiky současné moderní uspěchané společnosti.

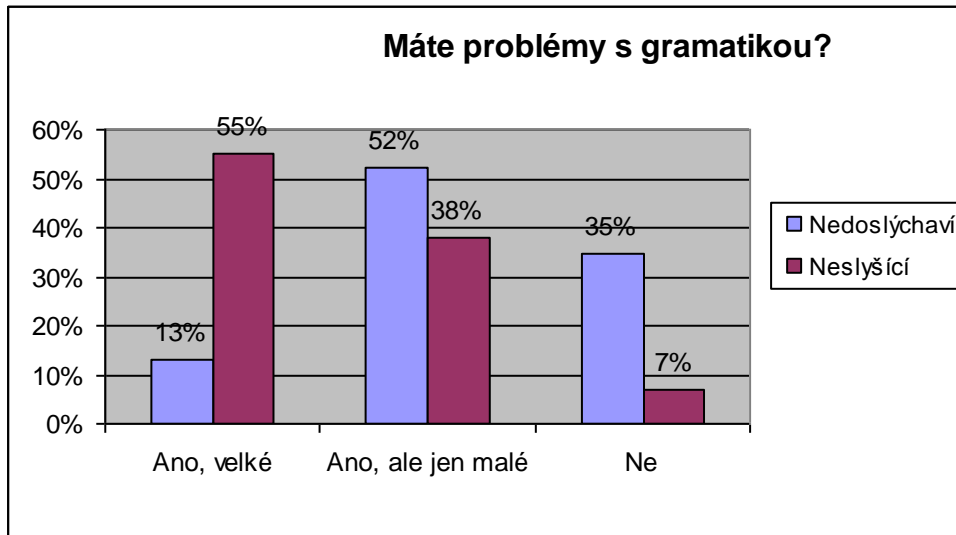
Tabulka č. 2: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (gramatika)

Máte problémy s gramatikou?	
odpověď	četnost odpovědí
Ano, velké	3
Ano, ale jen malé	12
Ne	8

Tabulka č. 3: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (gramatika)

Máte problémy s gramatikou?	
Odpověď	četnost odpovědí
Ano, velké	16
Ano, ale jen malé	11
Ne	2

Graf č. 1: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (gramatika)



Vyhodnocení položky č.1:

Z grafu je patrné, že většina respondentů problémy s gramatikou přiznává. Přičemž nadpoloviční většina neslyšících respondentů klasifikuje tyto problémy jako velké, oproti tomu nadpoloviční většina nedoslýchavých respondentů klasifikuje tyto obtíže jako malé. 35% nedoslýchavých respondentů udává, že jim gramatika Českého jazyka nečiní potíže vůbec, u neslyšících tato hodnota

činí pouhých 7%, co se četnosti týče, jedná se o pouhé dva respondenty z dvaceti devíti. Diskutabilní je, zda tuto skutečnost zapříčiňuje u nedoslýchavých respondentů stupeň jejich sluchového postižení, či zda tu roli hrají aspekty dříve předeslané (zapomínání, nedostatečné utvrzení v gramatické normě, delší časový úsek od dokončení školní docházky).

Položka č. 2: Baví Vás čtení?

Skutečnost, zda člověk čte a co, může do vysoké míry mít vliv na zvládnutí gramatiky a psané formy Českého jazyka vůbec. Člověk si pasivně utvrzuje správné jazykové a gramatické normy, obohacuje si slovní zásobu a rozšiřuje si obzory. V současné době čtení není zrovna top koníčkem zejména pro mladé lidi, i když možná díky elektronickým čtečkám si ke knihám možná přece jen najdou cestu, neboť budou mít pocit, že jsou moderní. Spousta osob se sluchovým postižením právě díky nedostatečným kompetencím v Českém jazyce nerada čte. Tato položka si klade za cíl zjistit, zda je tato činnost baví, či nikoliv. Co je pro ně v četbě problematické se budeme ptát až v jedné z následujících položek.

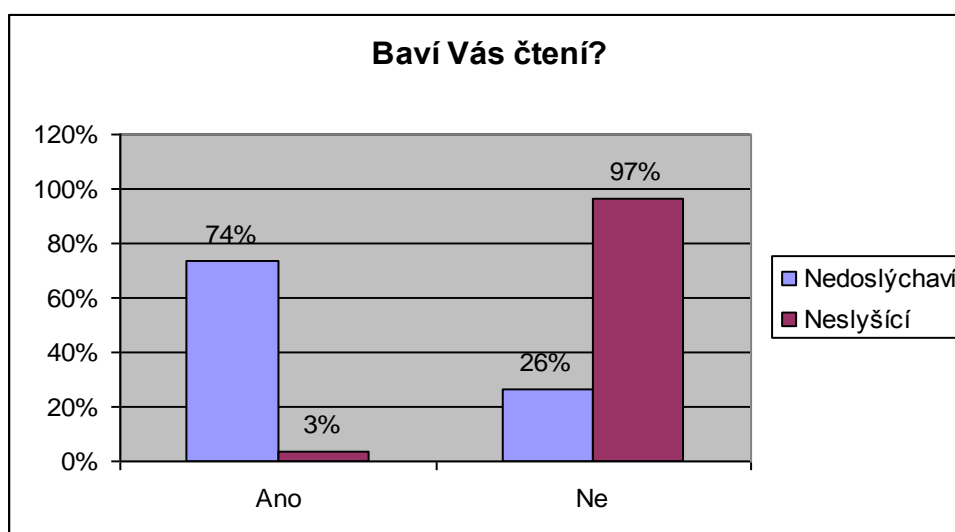
Tabulka č. 4: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (četba)

Baví Vás čtení?	
odpověď	četnost odpovědí
Ano	17
Ne	6

Tabulka č. 5: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (četba)

Baví Vás čtení?	
Odpověď	četnost odpovědí
Ano	1
Ne	28

Graf č. 2: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (četba)



Vyhodnocení položky č. 2:

U nedoslýchavých respondentů výsledky odpovídají zhruba předpokládanému populačnímu názoru. Větší část dotázaných se vyjádřila kladně, čtení je baví, považují jej za svůj koníček. Nižší část respondentů se vyjádřila k položce záporně, nicméně nějak obdobně by mohlo vypadat rozložení odpovědí v intaktní populaci. Někdo má ke čtení blíže, někdo tuto činnost nevyhledává. Oproti tomu ve druhé skupině neslyšících respondentů se kladně vyjádřil pouze jeden respondent, oproti zbývajícím 27, kteří se vyjádřili záporně, což odpovídá predikci o neoblíbenosti této činnosti u neslyšící populace (pozor, diskutujeme o tom, zda je čtení baví, nikoliv, zda čtou, či nikoliv).

Zajímavá byla položka „Co čtete rádi?“. Pro naše účely není nutné grafické znázornění odpovědi, nicméně bychom se mohli tohoto tématu dotknout. Onen jeden kladně odpovídající respondent z řad neslyšících dotázaných označil pouze jednu z nabízených možností a to sice science fiction (respondentem byl muž). Ostatní respondenti (nedoslýchaví), kteří označili, že je čtení baví, označili všichni minimálně dvě možnosti, ponejvíce však čtyři a více.

Položka č. 3: Jaké čtete zpravodaiství na internetu?

Osoby se sluchovým postižením mají ztížený přístup k informacím. Čím vyšší stupeň postižení, tím je dostupnost aktuálních informací složitější. Zpravodajské kanály pouze zřídka využívají služeb tlumočnicka do Českého znakového

jazyka. Zprávy pro Neslyšící jsou časově velmi omezené a navíc se vysílají pouze od pondělka do pátku. Proto je internet hlavním informačním médiem ze všech oblastí života a zájmů. Předpokládáme, že neslyšící budou více využívat internetového zpravodajství ze všech možných odvětví než nedoslýchaví, kteří se mohou dostat k informacím vícero možnými způsoby.

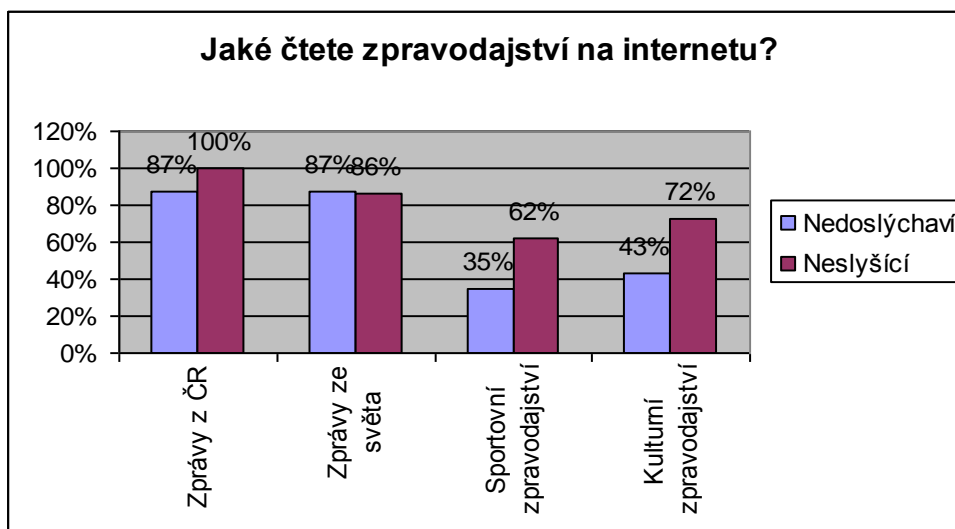
Tabulka č. 6: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (zpravodajství)

Jaké čtete zpravodajství na internetu?	
odpověď	četnost odpovědí
Zprávy z ČR	20
Zprávy ze světa	20
Sportovní zpravodajství	8
Kulturní zpravodajství	10

Tabulka č. 7: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (zpravodajství)

Jaké čtete zpravodajství na internetu?	
Odpověď	četnost odpovědí
Zprávy z ČR	29
Zprávy ze světa	25
Sportovní zpravodajství	18
Kulturní zpravodajství	21

Graf č. 3: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (zpravodajství)



Vyhodnocení položky č. 3:

Jak již bylo předesláno, dotazovaní měli možnost označit vícero správných odpovědí, položky, kde tak bylo možno učinit, nebyly přesně definovány, ale z jejich znění to vyplývalo. Internet jako hlavní informační médium využívá většina lidí, která má k tomuto médiu přístup. Z grafu je ovšem patrné, že neslyšící využívají jako zdroj informací internet a to v daleko vyšší míře, než nedoslýchaví a to ve vícero zpravodajských odvětvích. Nedoslýchaví mohou čerpat informace ze svého okolí mnoha jinými způsoby prostřednictvím dalších médií, jako je televize, rádio. Neslyšící mají v tomto směru omezení a internet je vhodnou alternativou.

Položka č. 4: Co Vám dělá při četbě problémy?

Plynulost četby a porozumění četbě může narušovat spousta aspektů. Nemusí se jednat ryze o problémy s gramatikou. Osobám se sluchovým postižením, především těm, které za svůj přirozený jazyk považují Český znakový jazyk mohou porozumění souvislému textu komplikovat dlouhá souvětí nebo slova přejatá z cizích jazyků. Problematickým prvkem se může ukázat i přímá řeč, která používá skloňování osob, které Český znakový jazyk v interpersonální komunikaci nepoužívá.

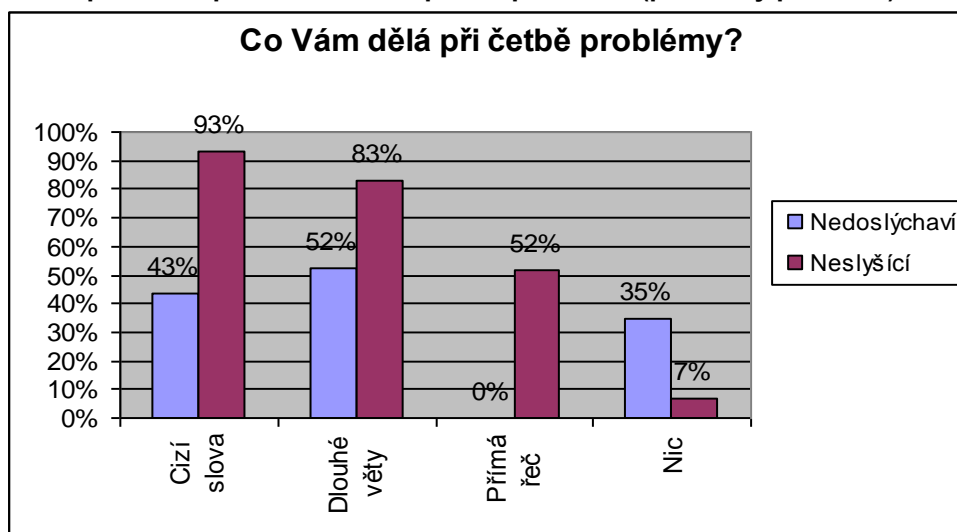
Tabulka č. 8: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (problémy při četbě)

Co Vám dělá při četbě problémy?	
Odpověď	četnost odpovědí
Cizí slova	10
Dlouhé věty	12
Přímá řeč	0
Nic	8

Tabulka č. 9: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (problémy při četbě)

Co Vám dělá při četbě problémy?	
Odpověď	četnost odpovědí
Cizí slova	27
Dlouhé věty	24
Přímá řeč	15
Nic	2

Graf č. 4: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (problémy při četbě)



Vyhodnocení položky č. 4:

Položka zjišťovala, co je v četbě problematické, co ztěžuje porozumění při této činnosti. U neslyšících to jsou v nejvyšší míře cizí slova, pak dlouhá souvětí a pak v nadpoloviční míře i přímá řeč. Položka opět obsahovala více možných odpovědí. Nedoslýchaví označují konkrétní problémy v četbě s daleko nižší mírou (v případě cizích slov dokonce o polovinu) než neslyšící. Přímá řeč jim nečiní dokonce žádný problém.

Položka č. 5: V jaké skupině přátel se pohybujete?

Předpokládáme, že neslyšící osoby se budou pravděpodobně pohybovat v sociální skupině tvořené osobami se stejnou komunikační bariérou, či případně mezi osobami slyšícími i neslyšícími. Naopak osoby nedoslýchavé, které mohou v krajních případech rovnocenně ovládat komunikační systémy

neslyšící i intaktní společnosti se zřejmě pohybují v multikulturní společnosti obou těchto skupin či ve skupině osob slyšících.

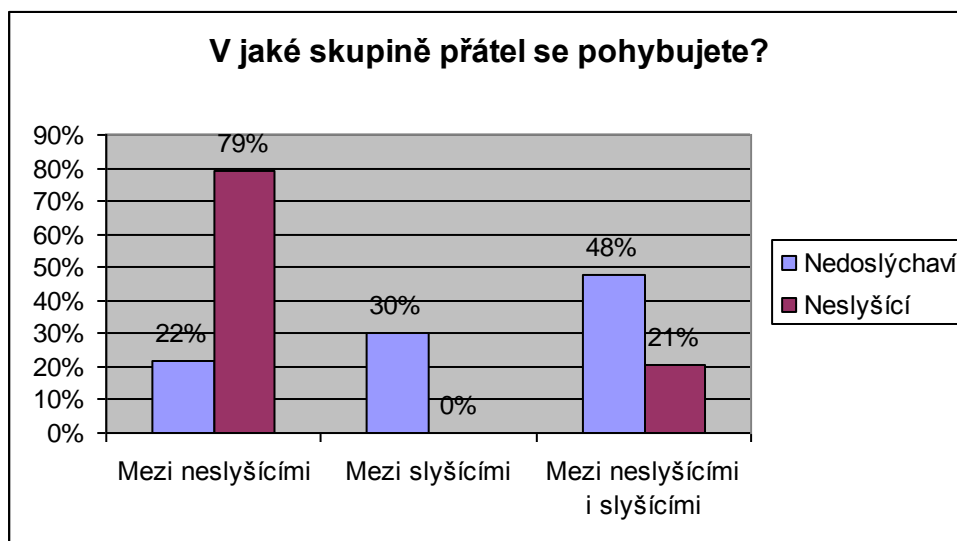
Tabulka č. 10: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (sociální skupina)

V jaké skupině přátel se pohybujete?	
Odpověď	četnost odpovědí
Mezi neslyšícími	5
Mezi slyšícími	7
Mezi neslyšícími i slyšícími	11

Tabulka č. 11: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (sociální skupina)

V jaké skupině přátel se pohybujete?	
Odpověď	četnost odpovědí
Mezi neslyšícími	23
Mezi slyšícími	0
Mezi neslyšícími i slyšícími	6

Graf č. 5: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (sociální skupina)



Vyhodnocení položky č. 5:

Většina neslyšících osob z dotázaných se pohybuje ve skupině osob se stejnou komunikační bariérou. Můžeme předpokládat, že hlavním komunikačním systémem této skupiny je Český znakový jazyk. Část neslyšících se pohybuje

v obou skupinách osob, což je přirozené (rodina, přátelé, zaměstnání). Oproti tomu u osob nedoslýchavých je větší rozložení odpovědí, nejméně z nich se pohybuje čistě ve skupině neslyšících. Většinou se pohybují mezi slyšícími či v obou těchto skupinách, což je přirozené, vzhledem k tomu, že ovládají oba komunikační systémy a i díky míře svého zdravotního sluchového postižení mohou oscilovat na rozhraní neslyšící a intaktní společnosti.

U položek u dotazníku č. 2, které se dotazovaly na využívaný komunikační kód (Jaký jazyk nejvíce používáte, když se bavíte s přáteli? Při komunikaci se slyšícími přáteli nejvíce používáte jaký jazyk? Při komunikaci s Neslyšícími přáteli nejvíce používáte jaký jazyk?) měli nedoslýchaví též větší variabilitu v odpovědích. Zatímco neslyšící označili vždy pouze jednu položku (a to většinou Český znakový jazyk, či Znakovanou češtinu, a to vzhledem k cílové skupině komunikačních adresátů), nedoslýchaví označovali položek více, samozřejmě dle toho, zda ovládají Český znakový jazyk či nikoliv. Ve vyšší míře nedoslýchaví označovali, že komunikují mluvenou a znakovanou češtinou.

Položka č. 6: Jak se Vám komunikuje mluvenou češtinou?

Je pravděpodobné, že neslyšící osoby využívají ke komunikaci se svým okolím především svůj přirozený jazyk, kterým v současné době bude Český znakový jazyk, kterému se učí již od dětství a který u nich supluje mluvený jazyk intaktní společnosti. Osoby nedoslýchavé Český jazyk používají vzhledem ke svému postižení více. Položka se snaží být subjektivní a ptá se na skutečnost, jak se jedinec se sluchovým postižením při komunikaci mluvenou češtinou cítí, do jaké míry se mu takto komunikuje dobře.

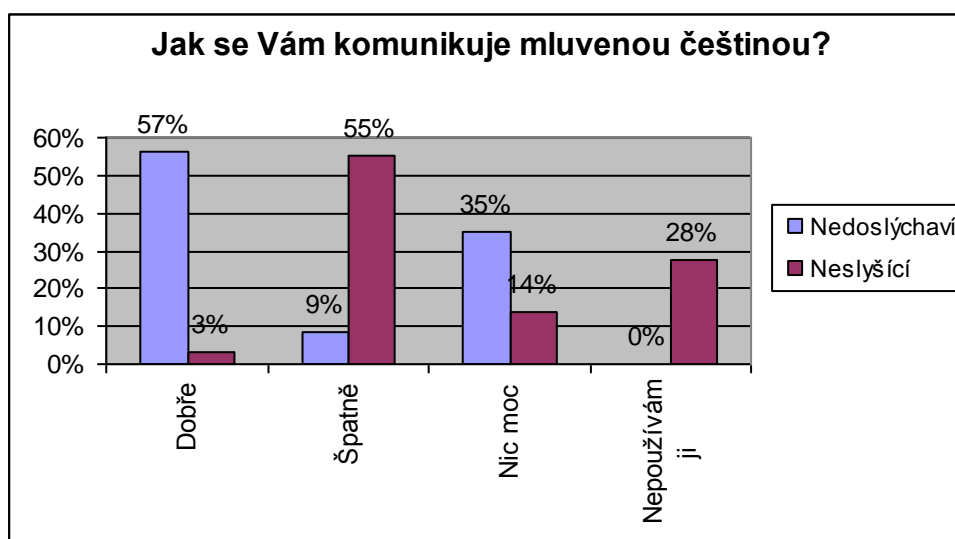
Tabulka č. 12: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (komunikace mluvenou češtinou)

Jak se Vám komunikuje mluvenou češtinou?	
Odpověď	četnost odpovědí
Dobře	13
Špatně	2
Nic moc	8
Nepoužívám ji	0

Tabulka č. 13: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (komunikace mluvenou češtinou)

Jak se Vám komunikuje mluvenou češtinou?	
Odpověď	četnost odpovědí
Dobře	1
Špatně	16
Nic moc	4
Nepoužívám ji	8

Graf č. 6: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (komunikace mluvenou češtinou)



Vyhodnocení položky č. 6:

Jak bylo naznačeno v úvodním odstavci položky, všichni nedoslýchaví mluvenou češtinu používají, celých 28% dotázaných neslyšících prostřednictvím mluvené češtiny nekomunikuje vůbec. Nadpoloviční většině neslyšících se mluvenou češtinou komunikuje špatně, jejich přirozeným jazykem je Český znakový jazyk. Dobře se mluveným jazykem komunikuje pouze jednomu neslyšícímu respondentovi. Oproti tomu nadpoloviční většině nedoslýchavých respondentů se mluvenou češtinou komunikuje dobře, zbytek dotázaných má dílčí obtíže.

Položka č. 7: Jak často chodíte na Facebook?

Zejména pro mladé lidi jsou sociální sítě denní chléb, zajišťují jim komunikaci s vnějším světem. Na Facebooku mají spoustu přátel, s nimiž prostřednictvím této sociální sítě mohou plnohodnotně komunikovat, mohou se prostřednictvím statusů (mnohdy osobních informací, které uživatel přidává na svůj profil) dozvědět, co je u jejich přátel nového.

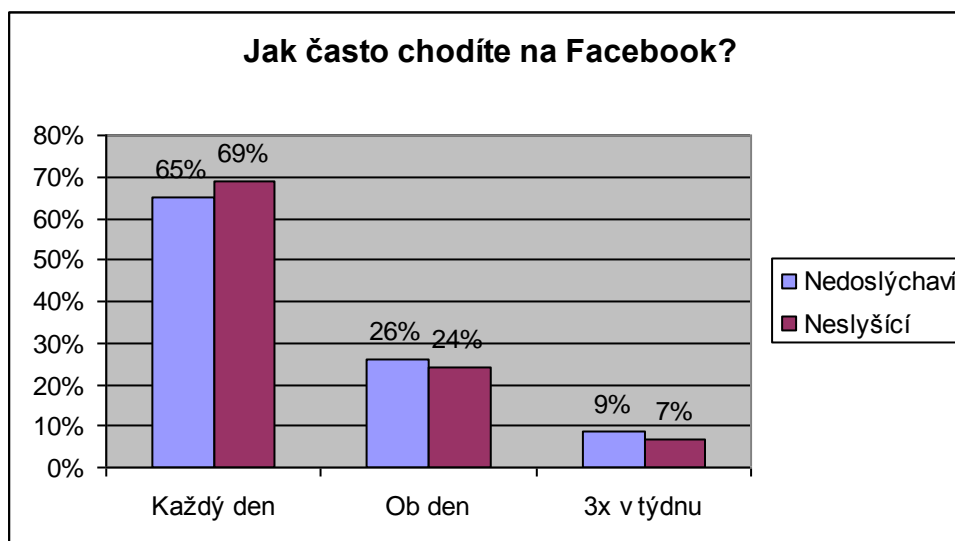
Tabulka č. 14: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (frekvence návštěv Facebooku)

Jak často chodíte na Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Každý den	15
Ob den	6
3x v týdnu	2

Tabulka č. 15: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (frekvence návštěv Facebooku)

Jak často chodíte na Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Každý den	20
Ob den	7
3x v týdnu	2

Graf č. 7: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (frekvence návštěv Facebooku)



Vyhodnocení položky č. 7:

Většina respondentů (berme v potaz, že dotazník byl určen uživatelům sociální sítě Facebook) skutečně navštěvuje svůj virtuální profil na Facebooku denně, maximálně obden. Z každé skupiny pouze dva respondenti navštěvují Facebook s nižší frekvencí.

Položka č. 8: Proč chodíte na Facebook?

Spousta lidí navštěvuje Facebook ze zvyku, protože to dělají i ostatní. Chtějí se podívat, co více sdílí přátelé dělají, či co je nového (přátelé mohou sdílet zajímavé informace, mohou mít společně sdílený zájem). Možná tuto sociální síť navštěvují s cílem popovídat si s přáteli. Mohou jej brát jako pojítko s přáteli, od kterých je dělí např. velká vzdálenost, či pracovní vytížení. Položka si klade za cíl přimět k zamyšlení a přesně specifikovat důvod, který jedince k návštěvám těchto internetových stránek vede.

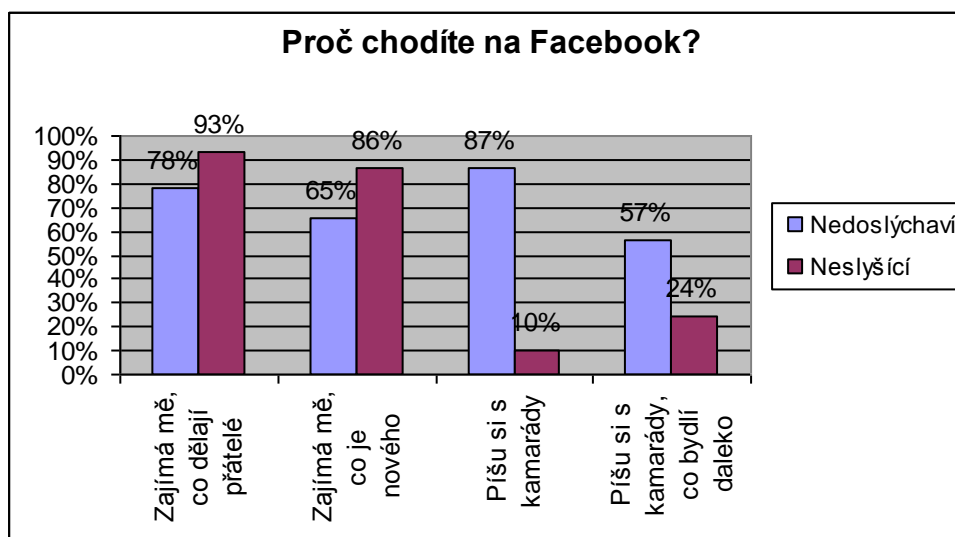
Tabulka č. 16: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (důvod návštěv Facebooku)

Proč chodíte na Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Zajímá mě, co dělají přátelé	18
Zajímá mě, co je nového	15
Píšu si s kamarády	20
Píšu si s kamarády, co bydlí daleko	13

Tabulka č. 17: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (důvod návštěv Facebooku)

Proč chodíte na Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Zajímá mě, co dělají přátelé	27
Zajímá mě, co je nového	25
Píšu si s kamarády	3
Píšu si s kamarády, co bydlí daleko	7

Graf č. 8: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (důvod návštěv Facebooku)



Vyhodnocení položky č. 8:

Většina dotázaných (opět bylo možné u této položky označit více možných odpovědí) navštěvuje Facebook, aby byla v kontaktu s vnějším světem, čerpá informace o přátelích, mapuje jejich novinky, zájmy, udržují si přehled o

přátelích, se kterými se nemohou vídat, či na to při pracovním a osobním vytížení není čas. Zajímavé je zjištění, že nedoslýchaví využívají mnohem více tuto sociální síť ke komunikaci s přáteli a to celých 87% dotázaných, u neslyšících tato hodnota činí pouhých 10%. Větší procento u neslyšících, kteří si prostřednictvím Facebooku píše se svými přáteli, udává, že se tak děje pouze s přáteli, které nemohou běžně vídat.

Položka č. 9: O čem si píšete s přáteli na Facebooku?

Skutečnost, že neslyšící mají problémy s psanou podobou českého jazyka, vede k zamyšlení, zda sociální síť používají jako prostředek, který jim nahrazuje plnohodnotnou komunikaci. Jaký je obsah této komunikace? Jedná se skutečně o běžná témata všedního života, nebo jim usnadňuje dohodnutí osobního setkání? Je možné, že tato komunikace má i zcela jiný obsah, což není naším záměrem blíže specifikovat.

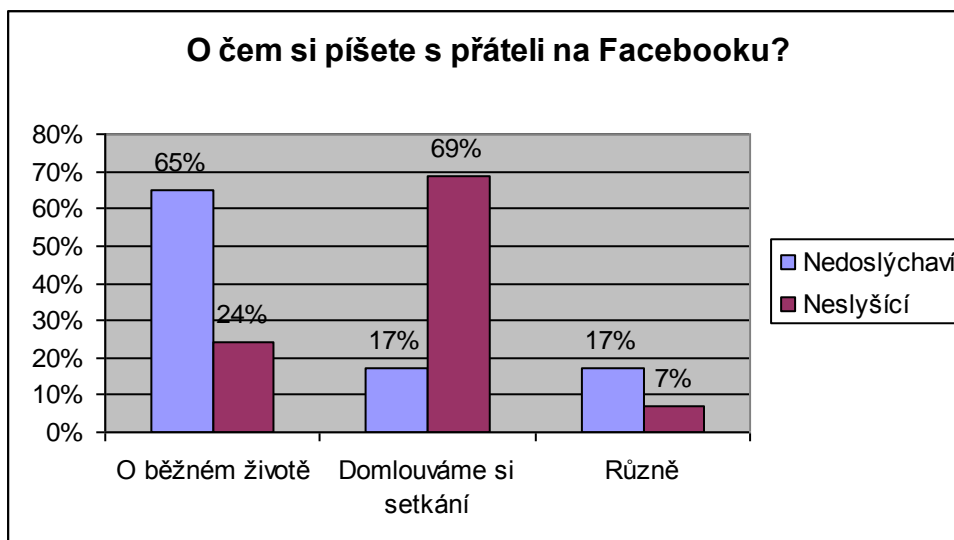
Tabulka č. 18: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (předmět diskuze na Facebooku)

O čem si píšete s přáteli na Facebooku?	
Odpověď	četnost odpovědí
O běžném životě	15
Domlouváme si setkání	4
Různě	4

Tabulka č. 19: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (předmět diskuze na Facebooku)

O čem si píšete s přáteli na Facebooku?	
Odpověď	četnost odpovědí
O běžném životě	7
Domlouváme si setkání	20
Různě	2

Graf č. 9: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (předmět diskuze na Facebooku)



Vyhodnocení položky č. 9:

Pouhých 24% neslyšících si píše s přáteli na sociální síti na běžné komunikační úrovni. U nedoslýchavých dosahuje tato hodnota 65%. Většina neslyšících komunikujících prostřednictvím „chatu“ udává, že se tak děje za účelem sjednání osobního setkání. Patrné je, že pouze malé procento nedoslýchavých využívá internetové komunikace za tímto praktickým účelem, více je komunikace opravdu zaměřena více na osobní úroveň, případně jiná témata.

Položka č. 10: Stává se Vám na Facebooku, že občas nerozumíte, co Vám přátelé píšou?

Každá komunikace může být narušena určitými komunikačními šumy. Položka zjišťuje, zda i elektronická komunikace může nějaké takovéto komunikační šumy skýtat. Předpokládáme, že nedoslýchaví nemají takové potíže se zvládnutím komunikační úrovně psaného Českého jazyka a případů vzájemného nepochopení by mělo být méně.

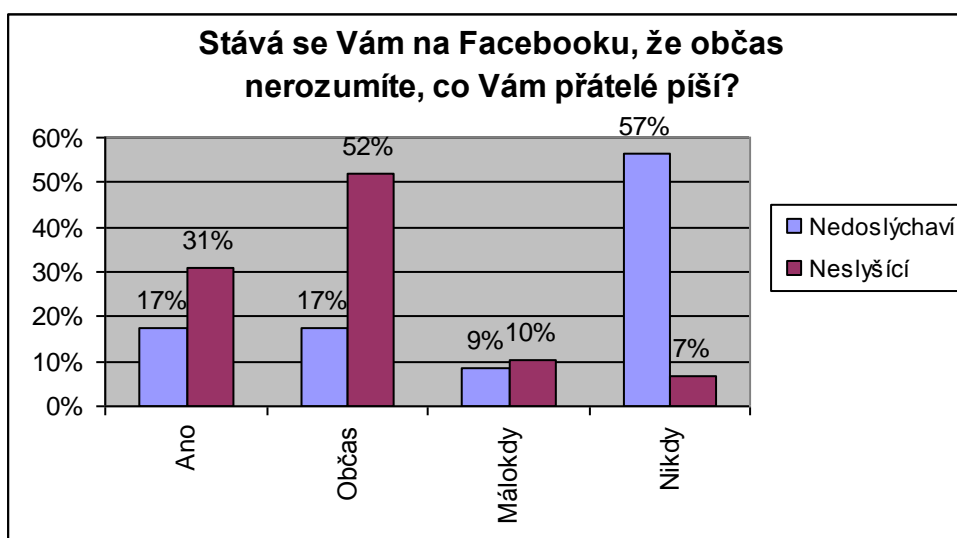
Tabulka č. 20: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (porozumění na Facebooku)

Stává se Vám na Facebooku, že občas nerozumíte, co Vám přátelé píší?	
Odpověď	četnost odpovědí
Ano	4
Občas	4
Málokdy	2
Nikdy	13

Tabulka č. 21: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (porozumění na Facebooku)

Stává se Vám na Facebooku, že občas nerozumíte, co Vám přátelé píší?	
Odpověď	četnost odpovědí
Ano	9
Občas	15
Málokdy	3
Nikdy	2

Graf č. 10: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (porozumění na Facebooku)



Vyhodnocení položky č. 10:

Skutečně se potvrdil dílčí předpoklad, že vzájemných nedorozumění při komunikaci elektronickou formou je u nedoslýchavých respondentů podstatně méně než u respondentů neslyšících. Celých 57% nedoslýchavých dotázaných nepociťuje přítomnost komunikačních šumů, u neslyšících dotázaných činí tato hodnota pouhých 7%, což jsou z pohledu četnosti pouzí dva respondenti.

Položka č. 11: Pokud ano, kdy?

Při interpersonální komunikaci tváří v tvář nám kolikrát dokresluje tvrzení účastníků komunikace spousta aspektů, vnitřních i vnějších. Svému tvrzení dodávají citové zabarvení mimikou, postavením, silou iktového zabarvení. Toto všechno není možné při elektronické komunikaci vyčíst. Příspěvky, které uživatelé Facebooku sdílí a vzájemně komentují mohou být také dost zavádějící. Člověk se ztrácí v množství komentářů, ztrácí se v tom, na kterou reakci reagují osoby další. Hojně se využívá i elektronických komunikačních zkratk. Co ztěžuje porozumění osob se sluchovým postižením?

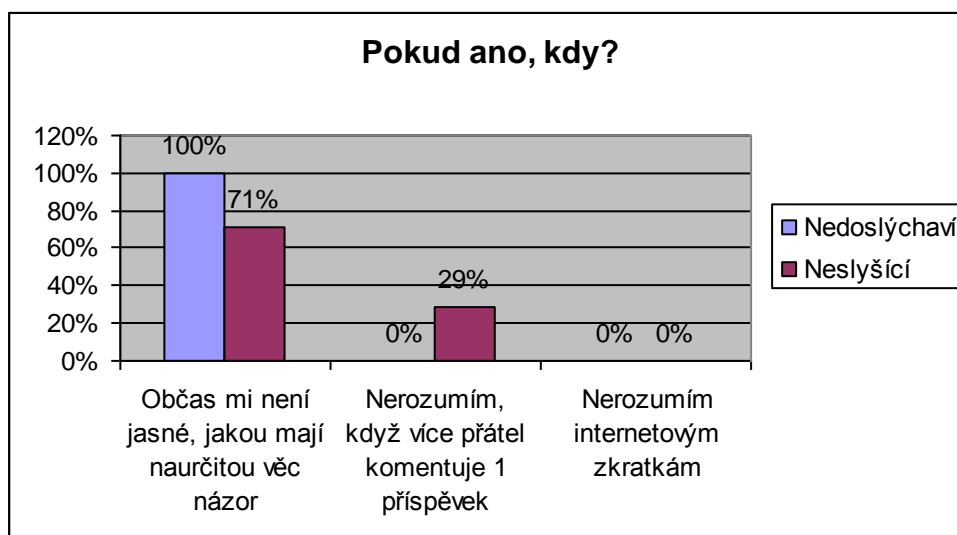
Tabulka č. 22: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (důvod nepochopení)

Pokud ano, kdy?	
Odpověď	četnost odpovědí
Občas mi není jasné, jakou mají _eurčitou věc názor	8
Nerozumím, když více přátel komentuje 1 příspěvek	0
Nerozumím internetovým zkratkám	0

Tabulka č. 23: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (důvod neporozumění)

Pokud ano, kdy?	
Odpověď	četnost odpovědí
Občas mi není jasné, jakou mají na určitou věc názor	17
Nerozumím, když více přátel komentuje 1 příspěvek	7
Nerozumím internetovým zkratkám	0

Graf č. 11: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (důvod neporozumění)



Vyhodnocení položky č. 11:

Položka se snaží rámcově zjistit, jaké jsou problémy znesnadňující vzájemné neporozumění osob při elektronické komunikaci. Nutno podotknout, že na tuto položku neodpovídali respondenti, kteří odpověděli na položku č. 10 záporně (tzn. „nikdy“). Nikdo z dotázaných nemá problém ze zkratkami, které používají uživatelé počítačů. Naopak, pokud mají nedoslýchaví problém, je to ze 100% problém s porozuměním kontextu (což může být zapříčiněno již zmíněnými aspekty, absence mimojazykových prostředků, nepostřehnutí ironie ze strany druhého atp.). Neslyšící mají problém i v oblasti komentování příspěvků přátel, zejména pokud jich je více, což je samo o sobě problematické i v případě, že

nemáte žádnou komunikační bariéru. Natož v případě neslyšících, kteří mohou mít problém s gramatikou a flexí Českého jazyka.

Položka č. 12: Proč myslíte, že vznikají chyby v komunikaci přes Facebook?

Poslední výpovědní položka zjišťuje, čemu uživatelé Facebooku přisuzují vznik možných nepochopení v komunikaci. Jedná se o čistě subjektivní výpověď těchto uživatelů. Výraznou roli zde může hrát nedostatečná kompetence v psané češtině stejně tak jako absence osobního kontaktu, který mnohdy komunikaci a její obsah dokresluje.

Tabulka č. 24: Četnosti odpovědí nedoslýchavých respondentů (vznik šumů v komunikaci)

Proč myslíte, že vznikají problémy v komunikaci přes Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Dostatečně neovládám český jazyk	8
Chybí mi přímý kontakt	2
Tyto problémy nemám	13

Tabulka č. 25: Četnosti odpovědí neslyšících respondentů (vznik šumů v komunikaci)

Proč myslíte, že vznikají problémy v komunikaci přes Facebook?	
Odpověď	četnost odpovědí
Dostatečně neovládám český jazyk	26
Chybí mi přímý kontakt	3
Tyto problémy nemám	0

Graf č. 12: Komparace odpovědí obou skupin respondentů (vznik šumů v komunikaci)



Vyhodnocení položky č. 12:

Celých 90% dotázaných neslyšících přiznává, že se domnívá, že nedorozumění při komunikaci přes Facebook jsou zapříčiněny především jejich nedostatečnou komunikační kompetencí Českým jazykem. Tuto skutečnost jako příčinu označilo pouhých 35% nedoslýchavých dotázaných. Téměř stejné procento udává, že zde hraje roli absence přímého osobního kontaktu. Zatímco neslyšící se všichni přiznali k dílčím obtížím (i když v položce č. 10 dva označili, že obtíže při vzájemném porozumění nemají), nadpoloviční většina nedoslýchavých respondentů tyto obtíže nemá.

5.6 Analýza získaných dat

Předpoklad 1: Nedoslýchaví, kteří se věnují více četbě a nemají takové problémy s gramatikou Českého jazyka, komunikují přes sociální sítě více o běžných věcech, komunikace má osobní ráz, je obsahově bohatší.

Předpoklad 2: Výzkum potvrzuje, že jedinci, kteří neradi čtou a přiznávají problémy s gramatikou (ve větší míře neslyšící respondenti) se v internetové komunikaci více omezují na sdělení praktického charakteru (domlouvání setkání).

Předpoklad 3: Nedoslýchaví respondenti více komunikují mluvenou češtinou a tato forma komunikace jim činí jen dílčí obtíže. Tito respondenti komunikují hojně se svými přáteli přes sociální sítě o běžných záležitostech.

Předpoklad 4: Neslyšící, kteří přiznávají nižší oblibu užívání Českého jazyka, tudíž se logicky přiklánějí k užití Českého znakového jazyka či Znakované češtiny komunikují přes sociální sítě méně a obsah jejich komunikace má chudší sdělení (praktický charakter sdělení).

Předpoklad 5: Jedinec, který se v dotazníku označuje jako „neslyšící“ využívá sociální síť se stejnou časovou frekvencí jako jedinec, který se označuje jako „nedoslýchavý“. Využívá jí více za účelem získání přehledu o svých přátelích a nezaměřuje se tolik na elektronickou komunikaci.

Předpoklad 6: Jedinec, který se označuje jako „nedoslýchavý“ využívá sociální síť za účelem běžné komunikace.

5.7 Diskuze

Pokud se vrátíme ke kapitole 5.1 Cíle výzkumu, budeme se v této závěrečné diskuzi zabírat hlavními zde položenými obecnějšími otázkami: Jaká je motivace osob se sluchovým postižením komunikovat přes sociální sítě? Do

jaké míry je tato komunikace obsahově bohatá? Nakolik je determinována stupněm sluchového postižení?

Motivace komunikovat přes sociální sítě, jak z výsledků výzkumu vyplývá, je závislá na stupni sluchového postižení a s ním související kompetencí jedince dosažené v psané češtině. Jedinci s vysokým stupněm sluchového postižení užívají sociální sítě z ryze praktického charakteru, jako je domlouvání setkání, či sdělení aktuálních, pro ně podstatných informací přátelům, se kterými se z různých objektivních důvodů nemohou osobně setkat. Naopak u osob s mírnějším sluchovým postižením, konkrétně nedoslýchavých pramení tato motivace z touhy po komunikaci se širším sociálním prostředím, touhy po sdílení informací a podílení se na aktuálním dění.

Samozřejmě si uvědomujeme, že zde výraznou roli hrají i další faktory, jakými jsou osobnost jedince, jeho věk, zaměření, zájmy, míra schopnosti pracovat s počítačem a internetem, zájem o elektronickou komunikaci. Těchto faktorů ovlivňujících motivaci využívat sociální sítě jakožto prostředek interpersonální komunikace může být celá řada.

ZÁVĚR

V průběhu práce jsme se seznámili s různými typy sluchového postižení, s jejich možnými důsledky pro život jedince, s možnými komunikačními prostředky těchto osob a s problematikou komunikace mluveným a psaným národním jazykem. Rovněž jsme si nastínili problematiku sociálních sítí.

Pokud jsme v úvodu předeslali, že práce se zabývá závislostí komunikačních kompetencí osob se sluchovým postižením v psané a čtené češtině na obsahu a oblíbenosti komunikace přes sociální sítě, můžeme vyvodit díky výsledkům dosaženým v dotazníkovém výzkumném šetření v praktické části práce následující zjednodušený závěr: tato zmíněná dosažená komunikační kompetence zde hraje význačnou roli.

Samotní respondenti dali prostřednictvím svých odpovědí najevo, že dle míry kvality svého psaného projevu a zájmu o četbu se odvíjí jejich touha a potřeba komunikovat psaným jazykem majoritní společnosti přes internetové médium. Ti, kteří se nepovažují za dostatečně kompetentní a jistí v této formě komunikace, tuto formu komunikace dobrovolně nevyhledávají, pokud to není nezbytně nutné, odehrává se tedy na bázi praktické, kdy jim tato forma komunikace usnadní domluvu. Naopak respondenti, kteří s čtenou a písemnou formou Českého jazyka nemají obtíže, využívají komunikace přes internetové sociální sítě pro běžnou komunikaci a sociální interakci se širším sociálním prostředím.

Závěrem můžeme dodat, že bez ohledu na míru a oblibu komunikace osob se sluchovým postižením přes sociální sítě, jsou tyto sociální sítě, stejně jako internet jako takový, pro jedince se sluchovým postižením jistě přínosem, který usnadňuje přístup k informacím a komunikaci s vnějším světem.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

BALÁŽ, J. *Interpersonálna komunikácia a jej poruchy*. Bratislava: SPN, 1988. ISBN 067-416-88.

ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština–řeč a jazyk*. Praha: SPN, 2011. 448 s. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČEŇKOVÁ, I. *Úvod do teorie tlumočení*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 111 s. ISBN 978-80-87218-09-9.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. 248 s. ISBN 80-85839-24-5.

HOMOLÁČ, J. *Sociolingvistika. Komunikace neslyšících*. Praha: FF UK, 1998. 161 s. ISBN 80-85899-40-X

HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, 1. díl. Praha: FRPSP, 1998. 240 s. ISBN 80-7216-006-0.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*, 2. díl. Praha: FRPSP, 1998. 321 s. ISBN 80-7216-075-3.

JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima. 43 s. ISBN 80-7216-052-4.

JANOTOVÁ, N. *Odezírání sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.

JANOTOVÁ, N., ŘEHÁKOVÁ, K. *Surdopedie. Komunikace sluchově postižených*. Praha: SPN, 1990. 166 s. ISBN 80-7066-004-X.

KRAHULCOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2003. 303 s. ISBN 80-246-0329-2.

KRAHULCOVÁ, B. a kol. *Postižený člověk v procesu senescence*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-094-3.

LEJSKA, M., PULDA, M. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro DVPP, 1996. 78 s. ISBN 80-7013-226-4.

MACUROVÁ, A. *Heterogenost v komunikaci, v textu a v jazyce*. Praha: Univerzita Karlova, 1999. 150 s. ISBN 80-85899-85-X

NEBESKÁ, I. *Úvod do psycholingvistiky*. Praha: H&H, 1992. 127 s. ISBN 80-85467-75-5.

POTMĚŠIL, M. *Čtení k surdopedii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 217 s. ISBN 80-244-0766-3.

POTMĚŠIL, M. *Osoby se sluchovým postižením jako cílová skupina*. In MICHALÍK, J. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál 2011. 512 s. ISBN 978 -80 -7367 -859 -3.

Potměšil, M. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha: Karolinum, 2007. 194 s. ISBN 978-80-246-1300-0.

SERVUSOVÁ, J. *Kontrastivní lingvistika – český jazyk x český znakový jazyk*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 77 s. ISBN 978-80-87218-30-3.

SOURALOVÁ, E. *Čtení neslyšících*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 74 s. ISBN 80-244-0433-8.

STRNADOVÁ, V. *Hluchota a jazyková komunikace*. Praha: FF UK, 1998. ISBN 80-85899-45-0.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 263 s. ISBN 80-7178-2291-2.

<http://educ.tym.cz/internet/>

<http://www.bezpecnyinternet.cz/zacatecnik/socialni-site/co-jsou-socialni-site.aspx>

<http://www.portiscio.net/historie-socialnich-siti>

<http://vaclavprokupek.ano2012.txt.cz/clanky/102529/z-historie-socialnich/>

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník č. 1 pro uživatele sociální sítě Facebook

Dotazník č. 2 pro uživatele sociální sítě Facebook

Dotazník č. 1 pro uživatele sociální sítě Facebook

DOTAZNÍK PRO UŽIVATELE FACEBOOKU

„Jak se Vám líbí Facebook?“

BAREVNĚ ČI TUČNĚ OZNAČTE ODPOVĚĎ

1.) Jsem:

- a) muž
- b) žena

2.) Jsem starý:

- a) 20–25 let
- b) 26–35 let
- c) 36–45 let
- d) 46 a více let

3.) Jsem:

- a) Nedoslýchavý
- b) Neslyšící
- c) Ohluchlý

4.) Máte problémy s gramatikou?

- a) Ano, velké
- b) Ano, ale jen malé
- c) Ne

5.) Baví Vás čtení?

- a) Ano
- b) Ne

6.) Co čtete rád/a?

- a) Romantické příběhy
- b) Detektivní příběhy

- c) Cestopisy
- d) Příběhy z historie
- e) Horory
- f) Sci-fi

7.) Jaké čtete zpravodajství na internetu?

- a) Zprávy z ČR
- b) Zprávy ze světa
- c) Sportovní zpravodajství
- d) Kulturní zpravodajství

8.) Co Vám dělá při četbě problémy?

- a) Cizí slova
- b) Dlouhé věty
- c) Přímá řeč
- d) Nic

9.) V jaké skupině přátel se pohybujete?

- a) Mezi neslyšícími
- b) Mezi slyšícími
- c) Mezi neslyšícími i slyšícími

10.) Jak se Vám komunikuje mluvenou češtinou?

- a) Dobře
- b) Špatně
- c) Nic moc

d) Nepoužívám ji

11.) Líbí se Vám současná podoba Facebooku?

a) Ano

b) Ne

12.) Pokud ne, proč?

.....

13.) Jak často chodíte na Facebook?

a) Každý den

b) Ob den

c) 3x v týdnu

14.) Proč chodíte na Facebook?

a) Zajímá mě, co dělají přátelé

b) Zajímá mě, co je nového

c) Píšu si s kamarády

d) Píšu si s kamarády, ale jenom s těmi, které nemůžu vidět často (např. bydlí daleko)

15.) O čem si píšete?

a) O běžném životě (co jsem dnes dělal, jak se mám)

b) Píšeme si pouze, když si domlouváme setkání

c) Různě

16.) Stává se Vám na Facebooku, že občas nerozumíte, co Vám přátelé píší?

a) Ano

b) Občas

c) Málokdy

d) Ne, nikdy

17.) Pokud ano, kdy?

- a) Občas mi při psaní s přáteli není jasné, jaký mají na danou věc názor (chybí mi osobní kontakt pro porozumění)
- b) Nerozumím, když více přátel komentuje jeden příspěvek
- c) Nerozumím zkratkám, které se používají při psaní přes internet

18.) Proč myslíte, že vznikají problémy v komunikaci přes Facebook?

- a) Dostatečně neovládám český jazyk
- b) Chybí mi přímý kontakt
- c) Tyto problémy nemám

DĚKUJI ZA POZORNOST A ZA VÁŠ ČAS...

Dotazník č. 2 pro uživatele sociální sítě Facebook

DOTAZNÍK PRO UŽIVATELE FB

„Jak se Vám líbí Facebook?“

BAREVNĚ ČI TUČNĚ OZNAČTE ODPOVĚĎ

1.) Jsem:

- c) muž
- d) žena

2.) Jsem starý:

- e) 20–25 let
- f) 26–35 let
- g) 36–45 let
- h) 46 a více let

3.) Jsem:

- d) Nedoslýchavý
- e) Neslyšící
- f) Ohluchlý
- g) Slyšící

4.) Jsem:

- a) Čech
- b) Cizinec

5.) Máte problémy s gramatikou?

- d) Ano, velké
- e) Ano, ale jen malé
- f) Ne

6.) Ovládáte prstovou abecedu (daktyl)?

- a) Ano, jednoruční i dvouruční
- b) Ano, dvouruční
- c) Ne

7.) Baví Vás čtení?

- c) Ano
- d) Ne

8.) Co čtete rád/a?

- g) Romantické příběhy
- h) Detektivní příběhy
- i) Cestopisy
- j) Příběhy z historie
- k) Horory
- l) Sci-fi

9.) Jaké čtete zpravodajství na internetu?

- e) Zprávy z ČR
- f) Zprávy ze světa
- g) Sportovní zpravodajství
- h) Kulturní zpravodajství

10.) Co Vám dělá při četbě problémy?

- e) Cizí slova
- f) Dlouhé věty
- g) Přímá řeč
- h) Nic

11.) V jaké skupině přátel se pohybujete?

- d) Mezi neslyšícími
- e) Mezi slyšícími
- f) Mezi neslyšícími i slyšícími

12.) V jaké skupině přátel se pohybujete podle národnosti?

- a) Mezi Čechy
- b) Mezi cizinci

13.) Jaký jazyk nejvíc používáte, když se bavíte s přáteli?

- a) Český znakový jazyk
- b) Národní znakový jazyk
- c) Znakovanou češtinu
- d) Mluvený jazyk

14.) Jak se Vám komunikuje mluvenou češtinou?

- e) Dobře
- f) Špatně
- g) Nic moc
- h) Nepoužívám ji

15.) Jak se Vám komunikuje Českým znakovým jazykem?

- a) Dobře
- b) Špatně
- c) Nic moc
- d) Nepoužívám ho

16.) Jak se Vám komunikuje Znakovanou češtinou?

- a) Dobře
- b) Špatně
- c) Nic moc
- d) Nepoužívám ji

17.) Při komunikaci se slyšícími přáteli nejvíce používáte:

- a) Český znakový jazyk
- b) Znakovanou češtinu
- c) Píšete si přes Facebook nebo jinou sociální síť
- d) Mluvenou češtinu

18.) Při komunikaci s Neslyšícími přáteli nejvíce používáte:

- a) Český znakový jazyk
- b) Znakovanou češtinu
- c) Národní znakový jazyk
- d) Píšete si přes Facebook nebo jinou sociální síť
- e) Mluvenou češtinu

19.) Jaké používáte elektronické sítě?

- a) Facebook
- b) WhatsApp
- c) Instagram
- d) Skype

20.) Líbí se Vám současná podoba Facebooku?

- a) Ano
- b) Ne

21.) Pokud ne, proč?

.....

22.) Jak často chodíte na Facebook?

- d) Každý den
- e) Ob den
- f) 3x v týdnu
- g) Pouze v sobotu a neděli, když mám čas
- h) Nevím, moc často tam nechodím

23.) Proč chodíte na Facebook?

- e) Zajímá mě, co dělají přátelé
- f) Zajímá mě, co je nového
- g) Píšu si s kamarády
- h) Píšu si s kamarády, ale jenom s těmi, které nemůžu vidět často (např. bydlí daleko)

24.) O čem si píšete?

- d) O běžném životě (co jsem dnes dělal, jak se mám)
- e) Píšeme si pouze, když si domlouváme setkání
- f) Různě

25.) Stává se Vám na Facebooku, že občas nerozumíte, co Vám přátelé píší?

- e) Ano
- f) Občas
- g) Málokdy
- h) Ne, nikdy

26.) Pokud ano, kdy?

- d) Občas mi při psaní s přáteli není jasné, jaký mají na danou věc názor (chybí mi osobní kontakt pro porozumění)
- e) Nerozumím, když více přátel komentuje jeden příspěvek
- f) Nerozumím zkratkám, které se používají při psaní přes internet

27.) Proč si myslíte, že tyto problémy v komunikaci přes Facebook vznikají?

- d) Dostatečně neovládám český jazyk
- e) Chybí mi přímý kontakt
- f) Nechápu, když si kamarád při psané komunikaci dělá legraci
- g) Tyto problémy nemám

DĚKUJI ZA POZORNOST A VÁŠ ČAS...

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lucie Majorová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Doc.PhDr. Eva Suralová, PhD.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Komunikace osob se sluchovým postižením přes sociální sítě
Název v angličtině:	The Hearing Impaired and Communication Through Social Networks
Anotace práce:	<p>Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce nastiňuje problematiku sluchového postižení, zabývá se teorií komunikace se zaměřením na komunikační systémy osob se sluchovým postižením, zaměřuje se především na recepci a produkci psaného textu. V závěru nastiňuje problematiku sociálních sítí.</p> <p>Praktická část práce formou kvalitativního a kvantitativního výzkumu zjišťuje, zda existuje závislost komunikačních kompetencí osob se sluchovým postižením v psané a čtené češtině na obsahu a oblibě komunikace přes sociální sítě.</p>
Klíčová slova:	Jedinec se sluchovým postižením, komunikace, čtení a psaní osob se sluchovým postižením, neslyšící a sociální sítě
Anotace v angličtině:	The thesis includes a theoretical and a practical part. The former describes issues of hearing

	<p>impairment and further deals with the theory of communication and communication systems of people with hearing disabilities. The primary focus is laid on the reception and production of written text. The conclusion outlines the issues of social networks. The latter part, in the form of qualitative and quantitative research, determines whether there is a correlation between communication competence of people with hearing impairment in written and spoken Czech, and the contents and popularity of communication through social networks.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině</p>	<p>The person with hearing impairment, communication, reading and writing of people with hearing impairment, social networks</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Dotazník č. 1 pro uživatele sociální sítě Facebook</p> <p>Dotazník č. 2 pro uživatele sociální sítě Facebook</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>61 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>